

A Comparative Study of the Educational Research Doctorate Curriculum in Several Universities Worldwide: Presenting a Model for the University of Tehran

Afshin Adibmanesh^{ID*}, Keyvan Salehi^{**ID}

M.A in Educational Research, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran.

Email: adibmaneshafshin@gmail.com

**** Associate Professor, Faculty of Psychology and Educational Sciences; University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author)**

Email: keyvansalehi@ut.ac.ir

Article Info

Abstract

Article type:
Research Article

Key words:
Comparative Study,
Educational Research,
Curriculum, Doctoral
Program, University of
Tehran.

Article history:
Received : 07 July 2024
Accepted : 02 June 2025

The present study aimed to investigate and compare the curriculum elements of the Ph.D. in Educational Research at the University of Chicago, George Mason University, the University of North Carolina (USA), and the University of Gothenburg (Sweden) to develop a model for establishing a similar program at the University of Tehran. This qualitative research adopted a comparative approach using Brady's model. The target universities were selected via criterion-based sampling, considering their higher academic ranking compared to the University of Tehran. The required data were collected from the official websites of the selected universities, supplemented by information obtained via email from relevant department officials. The doctoral curricula in educational research at the studied universities were described, interpreted, juxtaposed, and compared based on four key elements: goals, content, teaching methods, and assessment. The similarities and differences among these programs were identified and articulated. Finally, based on the research findings and considering the objectives outlined in Iran's national upstream documents, a proposed curriculum model for the Ph.D. in Educational Research was presented to facilitate the establishment of this program at the University of Tehran.

Cite this Article:

Adib Manesh, A., Salehi, K. (2024). A comparative study of the educational research doctorate curriculum in several universities around the world: Presenting a model for Tehran University. *Biannual Journal of Higher Education Curriculum Studies*, *15*(30), 231-275. <https://doi.org/10.22034/hecs.2025.456710.1933>

© 2016 by Iranian Curriculum Association Press Publisher:

Iranian Curriculum Association Press

DOI: <https://doi.org/10.22034/tpcj.2025.224894>

Extended Abstract

Introduction

Higher education systems bear the primary responsibility of educating, conducting research, and serving society. Neglecting any of these missions can lead to irreversible damage. In modern universities, the integration of education and research is emphasized, with doctoral studies serving as the cornerstone for knowledge production and training specialized researchers. The curriculum is a fundamental element in this process, and its continuous revision and modernization are essential for maintaining quality and relevance. In Iran, despite the emphasis on research and knowledge production in national upstream documents (e.g., the 20-Year Vision Document, the Comprehensive Scientific Map, and the Document on the Strategic Transformation of Science and Technology), the absence of a doctoral program in Educational Research represents a critical shortcoming. This gap is further exacerbated by identified challenges within Iran's higher education system, including insufficient research skills among students and graduates, a lack of specialized faculty in research methodology, and structural weaknesses in supporting high-quality, applied research. This study, therefore, seeks to leverage international best practices to propose a foundational model for this crucial program at the University of Tehran.

Research Methodology

This qualitative research adopts a comparative study design, utilizing Brady's four-stage model for systematic comparison:

1. **Description:** Gathering and describing detailed information on the curriculum elements (goals, content, teaching methods, evaluation) from the selected universities.
2. **Interpretation:** Explaining and contextualizing the collected data to understand the underlying rationale of each curriculum.
3. **Juxtaposition:** Categorizing the interpreted information to establish criteria for identifying similarities and differences.
4. **Comparison:** Systematically analyzing the juxtaposed categories to distill key findings and patterns.

Data were analyzed using qualitative content analysis, focusing on units of meaning such as paragraphs and entire texts related to curriculum components. The sampling was purposeful, targeting information directly relevant to the research questions.

Key Findings

3.1. Research Question 1: Description of Curriculum Elements
The analysis of the four universities revealed a strong focus on developing advanced methodological expertise.

- Goals: Common objectives included achieving deep knowledge and critical evaluation skills in advanced quantitative, qualitative, and mixed-methods research; mastering sophisticated statistical analysis techniques; applying measurement and evaluation theories; utilizing modern software for data analysis; and conducting high-quality, original research to address pressing educational issues. Unique goals included a strong emphasis on professional ethics and human values (University of Chicago), scientific writing proficiency (University of Gothenburg), and the capacity to conduct both macro- and micro-level research (George Mason University).
- Content: A common core of advanced coursework was identified across the programs:
 - o Advanced Statistical Methods (I & II)
 - o Advanced Qualitative Research Methods
 - o Advanced Quantitative Research Methods
 - o Program and Institutional Evaluation
 - o Application of Measurement Theories (Classical Test Theory & Item Response Theory)
 - o Application of Software in Educational Research
 - o Mixed-Methods Research (offered at Chicago and George Mason)
 - o Structural Equation Modeling (or related advanced modeling techniques)

Unique courses included Philosophical and Social Foundations of Educational Research (Gothenburg), Scale Design, Hierarchical Linear Models, and Meta-Analysis (Chicago), and Philosophy of Science and Special Topics in Educational Research (George Mason).

- Teaching Methods & Evaluation: A combination of lectures, seminars, student presentations, and group discussions was prevalent. Evaluation was predominantly based on the quality of student projects, class performance, and final examinations, emphasizing practical application over mere theoretical knowledge.

3.2. Research Question 2: Similarities Substantial similarities were found across all four elements.

- Goals: All programs shared the overarching aim of producing graduates with high-level competence in educational research methodology, capable of working as researchers, professors, and consultants.
- Content: The core content areas mentioned above (statistics, qualitative/quantitative methods, measurement, evaluation) formed the essential backbone of every curriculum.
- Teaching & Evaluation: An active, student-centered approach focusing on projects and practical application was a universal feature.

3.3. Research Question 3: Differences Key differences provided opportunities for tailoring the model to Iran's context.

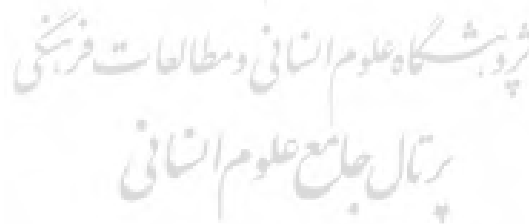
- Goals: Specific emphases on ethics (Chicago), scientific writing (Gothenburg), and macro-level research (George Mason) were distinctive.
- Content: The inclusion of foundational philosophy of research courses (Gothenburg, George Mason) and highly specialized statistical courses like Meta-Analysis (Chicago) were notable differences that enriched the potential model.
- Teaching & Evaluation: While all used a mix of methods, the specific balance and emphasis (e.g., more on presentations vs. final exams) varied.

4. Discussion and Conclusion The comparative analysis underscores that high-quality doctoral programs in Educational Research are built on a robust foundation of advanced methodological training, coupled with a strong emphasis on ethical practice and applied research. The proposed model for the University of Tehran is a synthesis of these international best practices, carefully aligned with the goals outlined in Iran's national upstream documents.

The proposed curriculum model addresses both global standards and local needs. It includes the common core of advanced methodological courses while strategically integrating unique

elements from the studied programs, such as a dedicated course on the "Philosophy of Educational Research" to address the lack of attention to foundational theoretical concepts in Iran. Similarly, a course on "Topical Research in Education" is proposed to foster problem-based and applied research skills. The model outlines a 36-credit program, including 12 credits of core courses, 6 credits of electives, and an 18-credit dissertation. Admission requirements, necessary prerequisite courses for students from non-related backgrounds, and a comprehensive examination are also detailed.

By establishing this doctoral program, the University of Tehran can directly address critical challenges within Iran's educational system. It will cultivate a generation of specialists capable of enhancing the quality of educational research, designing improved research methodology curricula, and providing expert consultation to various educational and non-educational organizations. This study recommends the pilot implementation of the proposed model at the University of Tehran, followed by periodic reviews and eventual expansion to other qualified universities across the country to maximize its impact on Iran's research and development landscape.

مطالعه تطبیقی برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در چند دانشگاه جهان: ارائه الگویی برای دانشگاه تهران

افشین ادیب منش^{*}، کیوان صالحی^{**}

^۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد ارزشیابی آموزشی، گروه روش‌ها و برنامه‌های آموزشی و درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران. afshin.adibmanesh@ut.ac.ir

^۱- دانشیار بخش تخصصی سنجش و پژوهش، گروه روش‌ها و برنامه‌های آموزشی و درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) keyvansalehi@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی-پژوهشی واژگان کلیدی: مطالعه تطبیقی، تحقیقات آموزشی، برنامه درسی، دوره دکتری تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲	هدف پژوهش حاضر، بررسی و مقایسه عناصر برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه‌های شیکاگو، جرج مانسون، کارولینای شمالی آمریکا و گوتنبرگ سوئد به جهت ارائه الگویی برای تأسیس دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه تهران است. رویکرد حاکم بر این پژوهش کیفی است که از روش مطالعات تطبیقی و الگوی پردی استفاده شده است. برنامه‌درسی دانشگاه‌های منتخب به روش نمونه‌گیری ملاکی و با در نظر گرفتن رتبه علمی بهتر نسبت به دانشگاه تهران انتخاب شدند. اطلاعات مورد نیاز از طریق سایت دانشگاه‌های مورد مطالعه استخراج و اطلاعات تکمیلی نیز از طریق ایمیل از کارشناس آموزش دانشگاه مربوطه دریافت شد. برنامه درسی دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه‌های مورد مطالعه در چهار عنصر هدف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی برنامه‌درسی مورد توصیف، تفسیر، هم‌جواری و مقایسه قرار گرفتند و شباهت‌ها و تفاوت‌های آن بیان شد. در پایان نیز با توجه به یافته‌ها و نتایج حاصل از پژوهش، الگوی پیشنهادی برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی که متناسب با اهداف اسناد بالادستی کشور نیز هست، به‌منظور ایجاد این دوره در دانشگاه تهران ارائه شده است.

استناد به این مقاله:

ادیب منش، افشین؛ صالحی، کیوان. (۱۴۰۴). مطالعه تطبیقی برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در چند دانشگاه جهان: ارائه الگویی برای دانشگاه تهران. *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*. انجمن مطالعات برنامه درسی ایران: ۳۰(۱۵)، ۲۷۵-۲۳۱. doi: 10.22034/hecs.2025.456710.1933

© انجمن مطالعات برنامه درسی ایران

ناشر: انجمن مطالعات برنامه درسی ایران

مقدمه

نظام آموزش عالی به‌عنوان مهم‌ترین نماد سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی سه رسالت عمده آموزش، پژوهش و ارائه خدمات به جامعه را به عهده دارد. هر کدام از این رسالت‌ها دارای اهمیت خاصی هستند و غفلت از هر یک ممکن است زبان‌های جبران‌ناپذیری به دنبال داشته باشد؛ غفلت از رسالت آموزش موجب تربیت نیروی انسانی ناکارآمد و غفلت از رسالت پژوهش موجب تبدیل شدن کشور به مصرف‌کننده تولیدات علمی سایر کشورها می‌شود (Maroufi, Kiamanesh, Mehromhammadi and Askari, 2006). در دانشگاه‌های نوین و مطرح جهانی جهت جلوگیری از بروز این غفلت‌ها، بر وحدت و همگرایی آموزش و پژوهش تأکید می‌شود و به تعبیر آنراو و بک^۱ (۲۰۰۴) رسالت اصلی دانشگاه را تولید و توزیع دانش باتوجه به شرایط محیطی و نیاز جامعه مطرح کرده‌اند؛ توزیع دانش که عموماً در سطح دوره‌های آموزشی سطح کارشناسی صورت می‌گیرد و تولید علم و تربیت نیروی متخصص برای تولید علم در دوره‌های تحصیلات تکمیلی انجام می‌شود و پژوهش محوری و اکتشاف دانش نو، هدف اصلی و اساس و بنیاد اصلی این دوره‌ها است (Yemeni Dozi Sorkhabi, 2011 P29).

در سطح تحصیلات تکمیلی، برنامه‌های درسی از عناصر اصلی نظام آموزش عالی و از عوامل اساسی تربیت نیروی انسانی متخصص با رویکرد پژوهش محوری، تولید علم و توسعه و اشاعه دانش محسوب می‌شوند (Kaeedi, Sharifian & Moosavipour, 2021). با در نظر داشتن این کارکرد و نقش برنامه‌درسی، کسب موفقیت در این مسیر نیازمند ارائه برنامه‌های درسی باکیفیت و مبتنی بر نیازهای روز است (Mirzabigi, 2018 P15) و تلاش برای طراحی، بازنگری یا به‌روز رسانی محتوای آن از جمله اقداماتی است که باید به‌صورت مستمر جهت ارتقای کیفیت برنامه‌درسی انجام شود (Pierre and Beatriz, 2020). در دهه‌های اخیر به دنبال فزونی تقاضا جهت ورود علاقه‌مندان به آموزش عالی و توسعه کمی و گسترش چشمگیر دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی (Arefi, 2014) و همچنین برون‌داد آن یعنی حجم عظیم دانش‌آموختگان، پرداختن به کیفیت برنامه‌های درسی اجرا شده و طراحی برنامه‌های درسی جدید از دغدغه‌های اصلی نظام آموزش عالی محسوب می‌شود (Weert, 2008). برنامه‌های درسی آموزش عالی در صورتی اثربخشی خود را حفظ می‌کنند که به‌صورت مداوم و منظم و با تعمق و مطالعه بیشتری مورد بازنگری قرار گیرند، چرا که به‌عنوان خرده‌نظام اصلی و قلب آموزش عالی، آخرین دستاوردهای علمی را منعکس و به نیروی فعال آینده انتقال می‌دهند (Fathi Vajargah, Khosravi Babadi & Hajtmand, 2013). براین اساس مؤسسات آموزش عالی در دهه‌های اخیر به مفهوم‌سازی و سنجش ابعاد مختلف کیفیت متمرکز شده‌اند و به بازنگری برنامه‌های درسی دوره تحصیلات تکمیلی به‌خصوص در دوره دکتری پرداخته‌اند و اصلاحات لازم را انجام داده و باتوجه به نیاز جامعه، دوره‌ها و رشته‌های جدیدی در دوره دکتری تأسیس کرده‌اند (barent, 2005 & Brown, Smith & Thies, 2020).

پژوهشگرانی که در حوزه برنامه‌درسی آموزش عالی فعالیت می‌کنند (از جمله: Weert, 2008 & Barnett & Coate, 2005 & Altbach, 2004) دوره‌های دکتری تخصصی را دارای بالاترین سطح علمی و کیفی در سلسله‌مراتب تحصیلات دانشگاهی می‌دانند و برون‌داد این دوره‌ها را افرادی با تخصص و دانش سطح بالا در زمینه تولید علم، ارزشیابی می‌کنند. دانشجویان با وارد شدن به دوره‌های دکتری تخصصی می‌توانند حداقل‌هایی از شایستگی موردنظر را کسب کنند و به‌نوعی می‌توان آن‌ها را متخصص رشته نامید که با تولیدات علمی خود به رفع نیازها کمک کنند. کریر^۲ (۱۹۹۷) نیز دوره‌های دکتری را زمینه‌ساز متخصص شدن دانش‌آموختگان می‌داند و معتقد است دوره‌های دکتری، افراد را آماده انجام فعالیت‌های علمی تخصصی می‌کند. اینکه چه دانش،

^۱- Unrau & Beck

^۲- Cryer

مهارت و توانایی باید در دانش‌آموختگان ایجاد شود تا بتوان آن‌ها را متخصص نامید و نیازهای جامعه را به‌خوبی پاسخ دهند، پرسشی است که پاسخ آنها باید در برنامه‌درسی رشته موردنظر جست‌وجو کرد.

به اعتقاد شولتز^۱ (۲۰۰۳) مهمترین چالشی که برنامه‌ریزان و مدیران آموزش عالی با آن روبه‌رو هستند بازنگری برنامه‌های موجود و طراحی برنامه‌های درسی جدید باتوجه‌به شرایط موجود و مؤلفه‌های تاثیرگذار و توجه به تحولات دنیای علوم و فناوری است که در اسناد بالادستی هر نظامی به‌عنوان اهداف کلی آن نظام مطرح شده‌اند. برهمن اساس باکلی^۲ (۲۰۰۹) نیز دوره دکتری را مهم‌ترین بخش از تحصیلات دانشگاهی می‌داند و معتقد است که شایستگی‌های دوره دکتری به‌خصوص در دوره‌های بین رشته‌ای باید متفاوت از فوق لیسانس و در سطحی بالاتر تعریف شوند به‌گونه‌ای که دانش، نگرش، ارزش و مهارتی افزون بر دوره قبلی با خود به محیط کار بیاورند. برنامه‌درسی رشته تحقیقات آموزشی نیز از این قضیه مستثنی نیست و باتوجه‌به تأسیس آن در دوره کارشناسی‌ارشد در ایران حدود ۳۰ سال پیش، باتوجه‌به چالش‌هایی که در حوزه تولید علم و خلق دانش در نظام آموزشی وجود دارد ضروری است که برای پاسخ‌گویی به نیازهای موجود و تربیت نیروی انسانی متخصص در حوزه روش‌شناسی پژوهش تربیتی، برنامه درسی دوره دکتری همانند بسیاری از دانشگاه‌های مطرح جهانی تأسیس شود.

در اسناد و چشم‌اندازهای پیش‌روی کشور ایران و در اسناد مرتبط با نظام آموزشی، به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم به نقش و جایگاه تحقیقات آموزشی و ارتقای آن در توسعه کشور پرداخته شده است. در سند چشم‌انداز ۲۰ساله کشور (۱۴۰۴) به تقویت نهضت نرم‌افزاری و ترویج پژوهش و اصلاح نظام آموزشی کشور و کارآمد کردن برای تأمین منابع انسانی موردنیاز در جهت تحقق اهداف چشم‌انداز اشاره شده است. در نقشه جامع علمی کشور نیز در تمامی فصول این سند، به‌صراحت به موارد قابل‌بهره‌برداری در مسیر بازنگری رشته تحقیقات آموزشی اشاره شده است؛ چنانچه در قالب ارزش‌های بنیادین و ذیل بند ۳ به تلفیق آموزش با تربیت پژوهش و مهارت و توسعه رویکرد پژوهش‌محوری اشاره شده و در قالب فصل دوم و با عنوان وضعیت مطلوب، مواردی مهم از قبیل توجه به انتشارات علمی، توسعه فناوری و نوآوری، توانایی کارگروهی در تولید علمی، توسعه پژوهش‌های تقاضامحور، توسعه فرهنگ تحقیق و روحیه پرسشگری، توسعه فرهنگ پژوهش و کارآفرینی در آموزش عالی، حمایت از طرح‌های پژوهشی بین‌المللی، ترویج پژوهش‌محور کردن آموزش و مسئله حور کردن پژوهش و تعاملات فناورانه با سایر کشورهای دارای فناوری پیشرفته و حمایت از پژوهش‌های علوم‌انسانی مبتنی بر مبانی اسلامی موردتوجه قرار گرفته‌اند.

در تمامی فصول نقشه جامع علمی کشور (۱۳۸۹) به‌صراحت به موارد قابل بهره‌برداری در مسیر بازنگری و اصلاح رشته تحقیقات آموزشی اشاره شده است؛ چنانچه در قالب ارزش‌های بنیادین و ذیل بند ۳ به تلفیق آموزش با تربیت پژوهش و مهارت و توسعه رویکرد پژوهش‌محوری اشاره شده و در قالب فصل دوم و تحت عنوان وضعیت مطلوب، مواردی مهم از قبیل توجه به انتشارات علمی، توسعه فناوری و نوآوری، توانایی کارگروهی در تولید علمی، توسعه پژوهش‌های تقاضامحور، توسعه فرهنگ تحقیق و روحیه پرسشگری، توسعه فرهنگ پژوهش و کارآفرینی در آموزش عالی، حمایت از طرح‌های پژوهشی بین‌المللی و تعاملات فناورانه با سایر کشورهای دارای فناوری پیشرفته و حمایت از پژوهش‌های علوم انسانی مبتنی بر مبانی اسلامی موردتوجه قرار گرفته‌اند. به‌علاوه در این سند نیز به ارتقای منابع انسانی مؤسسات علمی و پژوهشی اعم از اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی اشاره شده است که باتوجه‌به مطالب گفته شده می‌توان یکی از راه‌های تحقق اهداف پژوهشی این سند را تأسیس دوره دکتری تحقیقات آموزشی درنظر گرفت.

در بررسی سند دانشگاه اسلامی (۱۳۹۲)، محورهایی در خصوص جهت‌گیری آموزش و پژوهش از طرحواره‌های دینی اسلامی و ملازمت و پیوستگی ابعاد آموزش و پژوهش و همچنین توسعه پژوهش در قلمرو علوم انسانی، از موارد موردتوجه در این

1- Scholtz

2- Buckley

سند بود. به‌علاوه می‌توان به مبتنی ساختن برنامه‌ریزی‌های فرهنگی بر پژوهش‌های علمی، استفاده از صاحب‌نظران و متخصصان برنامه‌ریزی آموزشی و پژوهشی داخل و خارج از دانشگاه به منظور بازنگری، اصلاح و تدوین نظام آموزشی و استفاده هماهنگ و برنامه‌ریزی شده از صاحب‌نظران در دو حوزه نظام آموزشی و پژوهشی آموزش و پرورش و آموزش عالی اشاره کرد که تحقق این اهداف در گرو تربیت نیروی انسان کارآمد در زمینه تحقیقات آموزشی به‌خصوص در دوره دکتری است.

در سند تحول راهبردی علم و فناوری (۱۳۸۸) کشور نیز به نهادینه‌سازی پژوهش‌محوری و نوآوری در افراد و سازمان‌ها با استفاده بهینه از فرصت‌های جهانی باهدف پاسخگویی به سؤال‌ها، نیازها و رفع چالش‌های کشور، دستیابی به جایگاه اول علم و فناوری در منطقه و اثرگذاری و الهام بخشی علمی در جهان و سرآمدی نسبت به کشورهای منطقه و احراز جایگاه برجسته در جهان از طریق ارتقای و بهبود مستمر کلیه شاخص‌های آموزشی، پژوهشی و فناوری کشور اشاره شده‌است که این اهداف نیز می‌توانند به‌صورت مستقیم جهت‌گیری برنامه‌درسی رشته تحقیقات آموزشی را به‌سوی ارتقای و تأسیس دوره دکتری این رشته به‌منظور پاسخگویی به نیازهای علمی نظام آموزشی پیش ببرد.

در سطح جهانی نیز ضرورت و اهمیت رشته تحقیقات آموزشی اشاره شده است؛ راس و کال کامینگز^۱ (۲۰۲۰) گزارش کرده‌اند که در سطح بین‌المللی در زمینه برنامه‌درسی روش‌شناسی پژوهش، در دهه اخیر پژوهش‌های زیادی انجام شده و در حال گسترش نیز هستند. برون، اسمیت و تیس (۲۰۲۰) به لزوم تعریف حدود و ثغور مفهومی برنامه‌درسی روش‌شناسی پژوهش اشاره کرده‌اند و همگرایی و ارتباط مؤثر بین دروس روش تحقیق، آمار و روان‌شناسی را مدنظر قرار داده و پیشنهاد کرده‌اند که در زمینه محتوای برنامه‌درسی نیز مطالعات جامع‌تری انجام شود. یافته‌های پژوهشی دنیل، کومار و اومار^۲ (۲۰۱۸) نشان می‌دهد که در تدوین برنامه‌درسی تحقیقات تربیتی باید بر درک نظریه، کشف حقایق و کسب مهارت‌های پژوهش توجه شود. در این زمینه لازم است دانشجویان درک عمیقی از گردآوری و تحلیل داده‌ها، نقد سایر پژوهش‌ها و نقش آن در شکل‌دهی به پیامدهای پژوهش را کسب کنند. دنیل^۳ (۲۰۱۸) نیز یکی از دغدغه‌های جهانی برنامه‌ریزان درسی آموزش عالی را تهیه یک برنامه‌درسی روش‌شناسی پژوهش می‌داند که از کیفیت مناسب برخوردار باشد و به نیازهای نظام آموزشی به‌خوبی پاسخ دهد. دروس مرتبط با روش‌شناسی پژوهش تربیتی از مسائل چالش‌انگیز برای تدریس محسوب می‌شود و بسیاری از دانشجویان حوزه آموزش و پرورش در این دروس دارای ضعف‌های جدی هستند (Gurung & Stoa, 2020)؛ کاربرد آن را درک نمی‌کنند (Murtonen, 2015) و مسئولان نیز به تحقیقات آموزشی توجه جدی ندارند (Sizemore & Lewandowski, 20019). برنامه‌درسی روش‌شناسی پژوهش تربیتی باتوجه‌به نیازهای نظام آموزشی دارای پیچیدگی‌های خاصی است و صاحب‌نظران در تعریف آن نظر یکسانی ندارند و لازم است در این خصوص همگرایی ایجاد شود (Braguglia, & Jackson, 2012 & Earley, 2014).

نتایج پژوهش‌های متعدد در ایران (ازجمله: Sotodeh, Ghorbani & Rashidy- Sereshti, Kazemian & Daris, 2010؛ Pour, 2014؛ Farhadi & nilpour, 2006 & Narenjithani & Mirkamali, 2020) بیانگر این است که در زمینه تولید علم و خلق دانش در کشور در ابعاد مختلف مدیریتی و ساختاری، فرهنگی، اجتماعی و اجرایی موانع و چالش‌های جدی وجود دارد. ضعف روحیه و اخلاق پژوهشگری، کمبود بودجه‌های پژوهشی و عدم نظارت بر آن‌ها، ضعف در جذب و استفاده از اساتید روش‌شناسی پژوهش، دانش ناکافی دانشجویان از روش پژوهش، دسترسی‌نداشتن به منابع کسب اطلاعات، ترویج مقاله‌گرایی در تحصیلات تکمیلی، ضعف در نظام ارزیابی پژوهش‌های انجام شده و عدم طراحی برنامه‌های مناسب روش‌شناسی پژوهش و بی‌توجهی به پیشرفت‌های جهانی در این زمینه از مهم‌ترین موانع اجرای پژوهش و تولیدات علمی و خلق دانش در مراکز آموزش عالی کشور و

¹- Ross & Call-Cummings

²- Daniel, Kumar & Omar

³- Daniel

به‌خصوص در سطح تحصیلات تکمیلی هستند. به‌علاوه ضعف یا نبود نگاه نقادانه به پایان‌نامه‌ها و مقاله‌های منتشر شده و ضعف در نگارش علمی از مشکلات اصلی شناسایی شده در ارزیابی کیفیت تولیدات علمی بوده‌اند (Akhavan Tafti, Taheri Ghaletak & farokhi, 2011 & Mohsenpour, 2020).

عدم توجه به مفاهیم بنیادین روش‌شناسی پژوهش، عدم توجه به روش نگارش علمی و نبود آموزش‌های مسئله‌محور (Naji, 2006)، کم‌بودن تعداد واحدهای درسی روش تحقیق در تحصیلات تکمیلی، عدم استفاده از منابع اصیل روش تحقیق در تدریس، عدم توجه به بنیادهای نظری فلسفه علم در روان‌شناسی و علوم تربیتی (Latafzadeh, Nowrozi, & Hosseini, 2006)، عدم ارائه مهارت‌های گزارش‌نویسی علمی، بی‌توجهی به مباحث اخلاق پژوهش و مغفول ماندن بخش عملی روش پژوهش (Kaeedi, nasr, Sharifian & Moosavipour, 2022) و چالش نقش‌آفرینی اساتید و دانشجویان، تعداد واحد، منابع و تدریس روش تحقیق و مشکلات ساختاری و عدم توجه به کیفیت و زیرساخت‌های آموزش عالی (Kaeedi, nasr, Sharifian & Moosavipour, 2023) از جمله مشکلات موجود در برنامه‌درسی روش‌شناسی پژوهش در نظام آموزش عالی کشورمان است.

چالش‌ها و معضلاتی که به آن‌ها اشاره شد؛ ناظر بر عدم وجود برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در ایران است. انتخاب برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی به این منظور بوده است که بعد از گذشت نزدیک سه دهه از تأسیس این رشته در دوره کارشناسی‌ارشد در دانشگاه تهران و گسترش آن در سایر دانشگاه‌های کشور، دوره دکتری این رشته در کشور ایران تأسیس نشده است؛ در حالیکه در بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان که نظام آموزشی باکیفیت و سطح بالایی نیز دارند، دوره دکتری این رشته برای علاقه‌مندان ارائه می‌شود. به‌علاوه اینکه باتوجه به چالش‌های مختلفی که در حوزه تولید علم و خلق دانش در نظام آموزشی کشور وجود دارد و در تحقیقات پیشین به آن‌ها اشاره شد و همچنین باتوجه به مفاد اسناد بالادستی کشور، لازم است که جهت رفع نیازهای پژوهشی و شناسایی و حل مسائل مختلف تعلیم و تربیت کشور باتوجه به تغییر و تحولات روزافزون در عصر ارتباطات به تربیت نیروی انسانی در دوره دکتری تحقیقات آموزشی پرداخت.

برای تدوین برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی لازم است که تجارب بین‌المللی و برنامه‌درسی سایر دانشگاه‌ها موردتوجه قرار گیرد. توجه به اینکه نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف، چگونه به جریان و فرایند آموزش نگرسته و چه روشی را در پیش گرفته‌اند، چه نتایجی از اقدامات آن‌ها حاصل شده و چه تجاربی به دست آورده‌اند، حاوی نکته‌های مفید و ارزشمندی برای استفاده در سایر نظام‌های آموزشی است (Almasi, 2018 P 81). پژوهش حاضر چنین نگاهی دارد و هدف از انجام این نوع مطالعات، ارزیابی یک نظام آموزشی در مقایسه با نظام‌های دیگر است. نظام دیگر معمولاً یک نظام موفق آموزشی خواهد بود تا امکان استخراج راهکارهای عملی پیشنهادی اثربخش، میسر باشد. به این منظور یک یا چند حوزه مشخص در نظام آموزشی دو یا چند کشور متفاوت به‌صورت نظام‌مند و با تأکید بر شباهت‌ها و تفاوت‌ها با هم مقابله می‌شوند. چنین مطالعه‌ای بسیار ارزشمند است و امکان استنتاج و پیش‌بینی کردن، پیشنهاد و توصیه دادن و عرضه راهکار را فراهم می‌سازد (پردی، ۱۹۷۷). مطالعه تطبیقی مبتنی بر مطالعه واحدهای مقایسه‌ای از قبیل سیاست‌های آموزشی، برنامه‌های درسی، نمرات پیشرفت تحصیلی، روش‌های یاددهی - یادگیری، نوآوری‌های آموزشی و... است. تأکید این پژوهش بر واحد مقایسه‌ای برنامه‌های درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی بوده و در این مورد برنامه‌های درسی دانشگاه‌های مطرح دنیا که در دوره دکتری این رشته پذیرش دانشجو دارند، است. هدف اصلی این پژوهش مطالعه برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در چند دانشگاه معتبر جهان و تطبیق آن‌ها با همدیگر به‌منظور تدوین برنامه‌درسی دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه تهران است تا بر اساس بهره‌گیری از تجارب دانشگاه‌های معتبر و سطح بالای بین‌المللی این دوره در دانشگاه تهران تأسیس شود. منظور از برنامه درسی، شکل مدون برنامه‌درسی است که عوامل و عناصر تشکیل‌دهنده آن عبارت‌اند از: هدف، محتوا، راهبردهای تدریس و روش‌های ارزشیابی (مهرمحمدی، ۱۳۸۷). براین اساس پرسش‌های مشخص‌تری به شکل زیر تدوین شد:

- ۱- عناصر برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه‌های مورد مطالعه به چه صورت است؟
- ۲- چه شباهت‌هایی بین عناصر برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه‌های مورد مطالعه وجود دارد؟
- ۳- چه تفاوت‌هایی بین برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه‌های مورد مطالعه وجود دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش در مطالعه حاضر باتوجه به ماهیت موضوع، روش کیفی و از نوع مطالعات تطبیقی است و از این رو با رعایت چارچوب و مراحل حاکم بر مطالعات تطبیقی، از تحلیل محتوای کیفی جهت پاسخ‌دادن به پرسش‌های پژوهش استفاده شده است. بارزترین روش در حوزه مطالعات تطبیقی، رویکرد برّدی است که دارای چهار مرحله به شرح زیر است: توصیف: در این مرحله به جمع‌آوری و توصیف اطلاعات مورد نیاز عناصر برنامه‌درسی از دانشگاه‌های مورد مطالعه پرداخته می‌شود. تفسیر: در این مرحله اطلاعاتی که در مرحله قبلی گردآوری شده‌اند و نیاز به شرح و توضیح بیشتری دارند، تفسیر می‌شوند. هم‌جواری: در این مرحله اطلاعات جمع‌آوری شده و تفسیر شده مقوله‌بندی می‌شوند تا ملاک‌های جهت مقابله و مقایسه تفاوت‌ها و تشابهات در مرحله بعدی به دست آید. مقایسه و تطبیق: در این مرحله مقوله‌های به‌دست‌آمده در مرحله قبل به لحاظ تشابهات و تفاوت‌ها با هم مقایسه و تحلیل می‌شوند تا نتیجه مورد نظر به دست آید (Brady, 1967 P30). استفاده از رویکرد برّدی به این صورت بوده است که به‌عنوان یک چارچوب و به شکلی مستقل در همه‌ی پرسش‌های پژوهش به کار گرفته شده و مراحل ترتیبی آن در همه‌ی پرسش‌های پژوهش رعایت شده است. برای تحلیل اسناد و منابع مورد نیاز این پژوهش از تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است؛ تحلیل محتوای کیفی متوجه هرگونه تلاش جهت تقلیل دادن و معنا بخشیدن به داده‌های کیفی است تا مفاهیم و معناهای اساسی شناسایی و طبقه‌بندی شوند (Patton, 2002). در تحلیل کیفی و به منظور پیشروی از محتوا به مضامین و نتایج، رعایت یک‌سری مراحل و اصول نظیر مشخص کردن نوع واحدهای تحلیل (مانند کلمه، جمله، پاراگراف و کل متن)، تعیین روش نمونه‌گیری، کدگذاری و تقلیل داده‌ها و تفسیر، تحلیل داده‌ها و مرتبط ساختن پاسخ‌های به‌دست آمده با پرسش‌های پژوهش، اجتناب ناپذیر است

واحدهای تحلیل پژوهش حاضر اغلب از نوع واحدهای بزرگ چون پاراگراف و کل متن بوده است؛ برای مثال: در مقایسه هدف‌های برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی، کل یک پاراگراف به‌عنوان معنای هدف مورد توجه قرار گرفته است. برای نمونه‌گیری نیز از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است؛ یعنی منابع به‌صورت مجزا و به شکلی انتخاب شده است که پاسخ‌گوی پرسش‌های پژوهش باشد. در این مرحله کدگذاری و تقلیل داده‌ها نیز، از راهبردهای خلاصه‌سازی و برچسب‌گذاری اطلاعات استفاده شده است. سپس نتایج به‌دست‌آمده از اطلاعات خلاصه‌شده و کدگذاری شده، در ذیل پرسش‌های مربوطه مورد تحلیل قرار گرفته است.

برای بررسی تجارب و جهت‌گیری‌های دانشگاه‌های برتر دنیا در زمینه رشته تحقیقات آموزشی، تلاش شد تا اهداف، دروس و سرفصل‌های این رشته از طریق سایت‌های دانشگاه‌های برتر در زمینه موضوعی روان‌شناسی و علوم تربیتی استخراج شود. بدین منظور، به پایگاه QS مراجعه و با انتخاب رتبه‌بندی دانشگاه‌ها برحسب موضوع، دسته Education انتخاب شد. در این بررسی، مشخص شد که در بسیاری از دانشگاه‌ها، گروه آموزشی (دپارتمان) تحت عنوان تحقیقات آموزشی وجود داشت. به‌علاوه اینکه در بعضی دانشگاه‌ها رشته تحقیقات آموزشی با عنوان سنجش و تحقیقات آموزشی، روش‌های تحقیق و ارزشیابی و یا روش‌شناسی پژوهش تربیتی وجود دارد که زمینه اصلی این دوره‌ها نیز تحقیقات آموزشی است. به‌منظور گردآوری داده‌ها علاوه بر دانشگاه‌های رتبه برتر، سایر دانشگاه‌ها که دارای رتبه علمی بهتری نسبت به دانشگاه تهران بودند نیز مورد بررسی قرار گرفتند. باتوجه به اینکه

در سایت دانشگاه‌های مورد مطالعه فقط اطلاعات کلی در مورد رشته وجود داشت، پژوهشگر از طریق ارسال ایمیل به کارشناس گروه آموزشی، برنامه درسی مربوط را دریافت و بادقت ترجمه کرد. در این روش رویکرد بر دی به مطالعه‌ی تطبیقی مبنای اصلی کار قرار گرفته و مراحل چهارگانه‌ی آن در پاسخ‌دادن به تمامی پرسش‌ها رعایت شده است. برای پاسخ‌دادن به پرسش‌ها از روش تحلیل کیفی استفاده شده است؛ بدین صورت که مفاهیم، معانی، مضامین، ساختارها و مقوله‌های برگرفته از برنامه‌درسی پس از شناسایی، دسته‌بندی و مقابله، مورد داوری و قضاوت قرار گرفتند.

یافته‌های پژوهش

پرسش اول: عناصر برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه‌های مورد مطالعه به چه صورت است؟

برای پاسخ‌گویی به این پرسش عناصر هدف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه‌های گوتنبرگ سوئد، شیکاگو آمریکا، جرج مانسون ایالت فلوریدا و دانشگاه کارولینای شمالی به صورت دقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد:

• برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه گوتنبرگ سوئد

در برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه گوتنبرگ آمده است که دانش‌آموختگان این دوره باید به اهداف زیر دست یابند:

- دانش عمیق و توانایی ارزیابی و بحث علمی در مورد انواع مختلف روش‌های تحقیق کمی، کیفی، آمیخته کسب کنند و آن را در مسائل تحقیقات آموزشی به کار گیرند.
- دانش عمیق و توانایی ارزیابی و بحث علمی در مورد انواع مختلف روش‌های پیشرفته تحلیل آماری را کسب کنند و آن را در مسائل تحقیقات آموزشی به کار گیرند.
- در مورد مسائل فلسفی و جامعه‌شناسی آموزش و پرورش مطالعه عمیق داشته باشند و ارتباط آن را با وضعیت فعلی نظام آموزشی مورد نقد و ارزیابی قرار دهند.
- توانایی استفاده از نرم‌افزارهای نوین و کاربرد آن‌ها را در تحقیقات آموزشی کسب کنند.
- در زمینه نگارش علمی و ارائه یافته‌های پژوهش نوین، اصیل و باکیفیت دارای شایستگی و تعهد اخلاقی باشند.
- بتوانند در مسائل روز و مبتلا به نظام آموزشی و ارزیابی نظام آموزشی، تحقیقاتی باکیفیت در سطح عالی را با انجام برسانند.

در برنامه درسی دانشگاه گوتنبرگ منابع آزمون ورود به دوره دکتری تحقیقات آموزشی شامل: روش‌های آماری در علوم رفتاری، روش‌های تحقیق کمی، کیفی و آمیخته در سطح پیشرفته (تقریباً به نسبت مساوی از هر سه عنوان سؤال طرح می‌شود)، سنجش، ارزشیابی و اندازه‌گیری آموزشی (اصول سنجش و ارزشیابی آموزش و نظریه کلاسیک و نظریه سؤال — پاسخ)، نظریه‌های یادگیری و الگوهای تدریس (روان‌شناسی یادگیری و روش‌های تدریس)، رزومه علمی و آموزشی متقاضی و کسب نمره قابل قبول آزمون معتبر زبان انگلیسی است و در صورتی که فرد پذیرش شده دارای سوابق تحصیلی غیرمرتبط با رشته تحقیقات آموزشی باشد باید دروس آمار استنباطی، روش تحقیق پیشرفته، سنجش و اندازه‌گیری، مقدمات ارزشیابی آموزشی و روان‌شناسی تربیتی پیشرفته را به عنوان دروس پیش‌نیاز دوره با موفقیت به پایان برسانند. دانشجویانی که در دوره کارشناسی ارشد در رشته‌های تحقیقات آموزشی، سنجش آموزش، ارزشیابی آموزشی، روان‌شناسی تربیتی با گرایش روش‌شناسی پژوهش فارغ‌التحصیل شده‌اند در صورتی که از ۵ عنوان درس

فوق ۳ عنوان آمار استنباطی، روش تحقیق پیشرفته و سنجش و اندازه‌گیری را گذرانده باشند نیازی به ارائه دروس پیش‌نیاز نیست. برای سایر دانشجویان از ۵ عنوان درس فوق لازم است که ۳ عنوان به تشخیص گروه آموزش ارائه شود (درس آمار و روش تحقیق در اولویت قرار دارد). در صورت تشخیص گروه و نیاز دانشجویان هر ۵ عنوان درس فوق به‌عنوان دروس پیش‌نیاز ارائه خواهند شد

جدول شماره ۱. عناصر برنامه درسی دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه گوتنبرگ

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
نیمسال اول	مبانی فلسفی و اجتماعی تحقیقات آموزشی	هدف از این دوره ارائه دانش اساسی در زمینه فلسفه و جامعه‌شناسی آموزش، تاریخ و نظریه‌های اصلی جامعه‌شناسی آموزش و پرورش است. برای دستیابی به این هدف، هر دو متن کلاسیک و معاصر جامعه‌شناسی آموزش مورد مطالعه قرار می‌گیرد تا در مورد نظریه‌ها و جهت‌گیری‌ها در زمان‌ها و زمینه‌های مختلف بحث شود. این دوره از سه قسمت تشکیل شده است. قسمت اول به ظهور و تاریخ جامعه‌شناسی آموزش می‌پردازد. قسمت دوم به متون و نظریه‌های کلاسیک حوزه جامعه‌شناسی آموزش می‌پردازد. بخش سوم به مفاهیم اصلی (طبقه اجتماعی، جنسیت، قومیت) در جامعه‌شناسی آموزش و پرورش و نظریه‌پردازی‌های مدرن و مطالعات تجربی مربوط به این‌ها می‌پردازد و مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد	این درس عمدتاً با روش کنفرانس و سخنرانی ارائه می‌شود و دانشجویان با استفاده از یک نظریه‌محوری از حوزه جامعه‌شناسی آموزش، یک پروژه را به انجام می‌رسانند که قابلیت ارائه در سمینار و نشریات علمی را داشته باشد.
	روش ارزیابی نظام آموزشی	در این دوره مباحث بنیادین ارزشیابی آموزشی، مدل‌ها و الگوی ارزشیابی آموزشی، تدوین شاخص و ملاک و نشانگر برای ارزیابی کیفیت ارزشیابی آموزشی، ابزارهای اندازه‌گیری در ارزشیابی آموزشی، گردآوری اطلاعات با روش کمی و کیفی در ارزشیابی آموزشی، انواع نظام‌های اطلاعاتی، چگونگی تحلیل داده‌ها، تفسیر نتایج به‌دست آمده و چگونگی تدوین گزارش ارزشیابی آموزش داده می‌شود	عمدتاً به شکل سخنرانی و انجام تمرین عملی است از مطالعات و پروژه دانشجو به شکل کتبی و شفاهی در طول ترم آزمون به عمل می‌آید
	روش‌های پیشرفته تحلیل آمار	در این دوره مفاهیم بنیادین در آمار استنباطی، مقایسه میانگین‌ها، مقایسه نسبت‌ها، تحلیل واریانس و تحلیل کوواریانس آموزش داده می‌شود و روش‌های جدید و پیشرفته تحلیل آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. همچنین روش‌های تحلیل آمار غیرپارامتریک شامل انواع آزمون‌های تک نمونه‌ای و دو نمونه‌ای نیز مورد تأکید دوره است	از روش سخنرانی و بحث گروهی در تدریس استفاده می‌شود و ارزشیابی بر اساس توانایی حل مسئله است

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
نیمسال دوم	سمینار نگارش علمی	در این دوره دانشجویان با ساختار مقالات مختلف از جمله مروری، پژوهش‌های اصیل، ساختار پژوهش کمی و کیفی و آمیخته در بخش عنوان، چکیده، مقدمه، بیان مسئله، مبانی نظری و پیشینه پژوهش، اهداف و سؤال‌های پژوهش، روش پژوهش، یافته‌های گزارش، بحث و نتیجه‌گیری، پیشنهادها، منابع و پیوست‌ها آشنا می‌شوند و سمینار لازم را به انجام می‌رسانند، برای جامعه علمی و دانشگاهی خاص یا یک رشته خاص با استفاده از استانداردهای مناسب و سطح بالا مقاله بنویسد و گزارش مناسب به شکل مکتوب و شفاهی ارائه دهد، تفکر انتقادی را در نوشتن اعمال کند، بررسی و نقد دقیق مقاله علمی را انجام دهد و به نظرات منتقدان به شکل منطقی پاسخ دهد. به علاوه اینکه انواع پاراگراف‌نویسی در روش‌های پژوهش کمی، کیفی و آمیخته، نحوه ارجاع‌دهی و مستندسازی مطالب، نحوه ارائه و تفسیر یافته‌ها و نقد پژوهش‌های گذشته را نیز می‌آموزند.	این دوره به شکل سمینار ارائه می‌شود و ارزشیابی نیز مبتنی بر کیفیت سمینار است
	روش‌های پیشرفته تحلیل آمار ۲	در این دوره مباحث آمار چندمتغیره، مقدمات جبر ماتریسی، غربال کردن داده‌ها، تحلیل رگرسیون چندگانه، انواع تحلیل‌های چند متغیر، تحلیل نیمرخ در اندازه‌گیری مکرر، تحلیل تابع تشخیصی، تحلیل مؤلفه‌ها، تحلیل مسیر، مقیاس‌بندی و تحلیل خوشه‌ای آموزش داده می‌شود. کاربرد نرم‌افزارهای مختلف مورد تأکید است	از روش سخنرانی و بحث گروهی در استفاده و ارزشیابی مبتنی بر کیفیت فعالیت‌ها و مشارکت در طول دوره است
	روش‌های پیشرفته تحقیق کیفی	در این دوره مبانی نظری و کاربرد روش‌های تحلیل پیشرفته یافته‌های حاصل از پژوهش کیفی از جمله پدیدارشناسی، پدیدارنگاری، برخاسته از داده‌ها، مطالعات مبتنی بر مصاحبه و مشاهده، تحلیل متون و اسناد و تجارب زیسته مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. همچنین مباحث مربوط به کیفیت پژوهش و روش‌های گردآوری و تحلیل و تفسیر یافته‌های کیفی به صورت دقیق مورد بحث قرار می‌گیرد. آشنایی عمیق و کامل کاربرد نرم‌افزار atlas ti مورد انتظار است.	از روش سخنرانی و بحث گروهی استفاده می‌شود و ارزیابی نهایی نیز بر اساس میزان تسلط دانشجو، کیفیت سمینار و آزمون کتبی است

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
نیمسال سوم	روش‌های همبستگی و رگرسیون در تحقیقات آموزشی	این دوره اصول و فنون اساسی تحلیل رگرسیون را که در تحقیقات آموزشی استفاده می‌شود، معرفی می‌کند. این فنون باهدف بررسی بیشتر روابط بین متغیرها و گروه‌ها انجام می‌شوند. بسته به طرح تحقیق، می‌توان از این روش‌ها برای بررسی روابط علی بین مجموعه‌ای از متغیرهای توضیحی و یک متغیر نتیجه و در پیش‌بینی نتیجه با متغیرهای توضیحی استفاده کرد. مبانی نظری و کاربردهای عملی این تحلیل رگرسیون با مثال‌هایی از علوم تربیتی معرفی خواهد شد. این دوره بر روی دو نوع مدل مختلف رگرسیون متمرکز است، یعنی تحلیل رگرسیون خطی که در آن متغیر وابسته پیوسته است و تحلیل رگرسیون لجستیک که متغیر وابسته ناپارامتری است. پس از آن، مفاهیم، فنون و رویه‌های مختلف در روند تحلیلی رگرسیون، مانند انگیزه نظری، مشخصات مدل، ارزیابی داده‌ها و تغییر متغیر، برآورد، فرضیه و آزمون فرض، ارزیابی و تفسیر مدل، توصیف و تمرین می‌شود.	از روش سخنرانی و بحث گروهی در فرایند تدریس استفاده می‌شود و ارزشیابی مبتنی بر جمع‌بندی مطالب در پایان ترم به شکل آزمون کتبی است؛ اما ارزشیابی پایانی بر اساس کیفیت انجام تکالیف و مشارکت دانشجویان صورت می‌گیرد
	کاربرد نظریه‌های یادگیری در تحقیقات آموزشی	این دوره با تعدادی از رویکردهای نظری تأثیرگذار از جمله رفتارگرایی، ساختن گرایی، پردازشی، کل‌نگر و عصبی در زمینه آموزش سروکار دارد و بحث می‌کند که چگونه می‌توان از اینها به‌عنوان ابزار تحلیلی برای مطالعه یادگیری، آموزش و ایجاد دانش در تحقیقات آموزشی استفاده کرد. فرایندهای یادگیری در سطوح فردی و گروهی بررسی می‌شود و از طریق مباحث اهمیت زبان و مشارکت، آموزش برای یادگیری و شکل‌گیری دانش تحلیل می‌شود. مطالعه رویکردهای نظری شامل یک رویکرد نقادانه است و مربوط به کار پایان‌نامه خود دانشجو و پایان‌نامه سایر دانشجویان است.	به شکل سمینار ارائه می‌شود و ارزشیابی بر اساس مشارکت در سمینار و کارهای عملی طول ترم است
	مدل‌سازی معادلات ساختاری	مدل‌سازی معادلات ساختاری را می‌توان به‌عنوان توسعه بیشتر تحلیل رگرسیون چندگانه توصیف کرد که اجازه تحلیل متغیرهای مستقیماً قابل مشاهده و متغیرهای نهان و غیرقابل مشاهده را می‌دهد. با استفاده از این تکنیک می‌توان مشکلات اندازه‌گیری را با کمک تحلیل عاملی و تحلیل مسیر حل کرد و مدل‌های رابطه ساختاری ساخت مدل‌هایی را امکان‌پذیر می‌کنند که متغیرها هم متغیر مستقل و هم وابسته باشند. هدف این دوره ارائه بینش به	از روش سخنرانی و بحث گروهی استفاده و ارزشیابی بر اساس مشارکت در سمینار و کارهای عملی طول ترم است

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
نیمسال چهارم	روش های پیشرفته تحقیق	این درس باهدف بررسی و نقد روش های مختلف تحقیق کمی بر اساس دانش عمیق دانشجو است و شامل تحلیل های پیشرفته تک متغیره، دومتغیره و چندمتغیره است. در این محتوا انواع طرح های پیمایشی، شبه آزمایشی و آزمایشی نیز مورد بررسی قرار می گیرند. طرح تصادفی بلوکی و مکرر، مربع لاتین، مختلط، تک عاملی و کاربرد رایانه مورد تأکید دوره است	استفاده از روش بحث گروهی و سمینار و ارزشیابی بر اساس گزارش عملکرد دانشجو و سمینار و جمع بندی کتبی است
	کاربرد نظریه های اندازه گیری در تحقیقات آموزشی	این دوره اصول نظریه کلاسیک و سؤال - پاسخ آزمون را پوشش می دهد. نقاط قوت و ضعف این دو چارچوب، و برخی از کاربردهای آنها در تحقیقات آموزشی، مورد بررسی قرار می گیرند. مباحث مورد استفاده در این دوره شامل مدل های اساسی و مفروضات اساسی نظریه کلاسیک شامل برآورد قابلیت اطمینان، سوگیری، تحلیل موارد و مقیاس ها در آزمون ها، پرسش نامه ها یا سایر ابزارها است. به همین ترتیب، محتوای دوره شامل مدل های نظریه سؤال - پاسخ و مفروضات مربوط به اینها، تخمین پارامتر و برآورد تناسب مدل و نحوه استفاده از این نظریه در ساخت و ارزیابی موارد، مقیاس ها و آزمون های شناختی و تشخیصی است. شرکت کنندگان آموزش استفاده از روش های مختلف، انجام تحلیل با نرم افزارهای مختلف، کاوش خصوصیات اندازه گیری آزمون ها و پرسش نامه ها، تفسیر نتایج و ارزیابی سودمندی و عواقب را آموزش خواهند دید.	از روش بحث گروهی و سمینار شفاهی در تدریس استفاده می شود و ارزشیابی بر اساس فعالیت دانشجو در طول دوره بر اساس یادگیری مطالب نظری و بر اساس کیفیت پروژه ارائه شده است.
	راهبردهای تلفیق پژوهش کمی و کیفی	در این دوره انواع مختلف روش های پژوهش آمیخته مورد بررسی قرار می گیرند دانشجو ضمن آشنایی دقیق با مفروضه های این روش ها راهبردها و استراتژی ها مختلف برای تلفیق و درهم تنیدگی پژوهش مبتنی بر روش کمی و کیفی را در روند پژوهش آمیخته نشان می دهند. در کنار هم قراردادن یافته های دو روش پژوهش کمی و کیفی به شکل مطلوب و با نگارش و اسلوب علمی مورد تأکید است	این دوره به شکل سؤال - پاسخ ارائه می شود دانشجو موظف است گزارش نهایی پروژه مبتنی بر پژوهش آمیخته را ارائه دهد.

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
	بازرسی و ارزیابی برنامه‌های آموزشی	باتوجه به تشخیص گروه و نیاز دانشجویان از نرم‌افزارهای نوین برای حل مسائل آموزشی و تحقیقات استفاده می‌شود. پیشنهاد می‌شود این دوره با مشورت گروه آموزشی رایانه انجام شود. کاربرد نرم‌افزارهای کمی و کیفی از جمله اطللس تی آی، لیزرل و آر مورد تأکید است	از روش سمینار و ارائه شفاهی استفاده می‌شود و ارزشیابی بر اساس کیفیت سمینار و ارائه است

• برنامه‌درسی دوره دکتری روش‌شناسی پژوهش تربیتی در دانشگاه شیکاگو آمریکا

در برنامه‌درسی دوره دکتری روش‌شناسی پژوهش تربیتی در دانشگاه شیکاگو آمده است که دانش‌آموختگان این دوره باید به اهداف زیر دست یابند:

- دانش، مهارت و ارزش‌های حرفه‌ای خود را برای شروع کار به‌عنوان یک پژوهشگر سازمانی، ارزیاب آموزشی، استاد دانشگاه یا پژوهشگر سازمان‌های بزرگ در زمینه آموزش، سازمان‌های نظارتی و آزمون‌سازی یا مؤسسات مشاوره‌ای در اختیار خواهید داشت که در زمینه تحقیقات و ارزیابی آموزشی ارائه خدمت می‌دهند.
- در زمینه دانش، فارغ‌التحصیلان این دوره در زمینه آمار، سنجش و اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی تخصص پیدا می‌کنند و توانایی ارزیابی انواع تحقیقات در حوزه آموزش در خصوص داده‌ها و اعتبار یافته‌ها را به دست می‌آورند. صاحب‌نظران و استادان در این دانشگاه به دانشجویان خود روش‌های کمی و کیفی، آمار کاربردی و روان‌سنجی آموزش (سنجش آموزش) را ارائه می‌دهند. فارغ‌التحصیلان این دوره همچنین یاد می‌گیرند که یافته‌های کمی و کیفی چگونه با جامعه و سیاست و حتی حقوق ارتباط نزدیکی دارد.
- فارغ‌التحصیلان این دوره قادر خواهند بود که به طور انتقادی ساختار دانش را بر اساس سنت‌های روش‌شناسی پژوهش مورد ارزیابی قرار دهند، تحلیل‌های گوناگون را با استفاده از نرم‌افزارهای متنوع انجام دهند، یک پروژه و طرح تحقیقاتی را در یک‌زمینه و بافت واقعی و کاربردی انجام دهند. به‌علاوه اینکه در یک طرح تحقیقاتی آموزشی به‌عنوان مشاور حضور خواهید داشت و بعد از آن توانایی مشاوره‌دادن به سازمان‌های پژوهشی را کسب خواهید کرد.
- دانشگاه شیکاگو در تلاش است که فارغ‌التحصیلان این دوره به ارزش‌های انسانی پایبندی کامل داشته باشند و نتایج تحقیق آن‌ها با یافته‌های تحقیقی که انجام داده‌اند، کاملاً مطابقت داشته باشد و به طور کامل، صحت فرایند پژوهش را تأیید کند و نتایج مبتنی بر یافته‌های واقعی ارائه دهند و در این مورد مسئولیت حرفه‌ای خود را بپذیرند و تحت هرگونه تأثیر یا فشاری برای کم یا زیاد نشان دادن نتایج قرار نگیرند. اخلاق پژوهش، شایستگی‌های فرهنگی موردنیاز و تأکید بر عدالت در فرایند تحقیق مورد تأکید دانشگاه است.

شرایط ورود به دوره

لازم است که دانشجویان قبل از ورود به این دوره دانش و مهارت قابل قبولی در زمینه کاربرد روش‌های آماری در آموزش، روش تحقیق، سنجش و ارزشیابی آموزش داشته باشند و در صورت نیاز دوره‌های تکمیلی و جبرانی با نظر گروه آموزشی برای دانشجویان منظور خواهد شد که لازم است این دوره‌ها با موفقیت به پایان برسد.

جدول شماره ۲. برنامه درسی دوره دکتری روش‌شناسی پژوهش تربیتی در دانشگاه شیکاگو

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
دروس پیش‌نیاز (این دروس قبل از دروس اصلی ارائه می‌شوند)	مقدمت تحقیقات آموزشی	در این دوره مفاهیم بنیادین روش تحقیق، روش‌های کسب علم، ساختار پژوهش، هدف سؤال و فرضیه تحقیق، ارجاع‌دهی، نگارش علمی، معرفی انواع روش‌های تحقیق، مباحث حجم نمونه و نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، روایی و پایایی، یافته‌های پژوهش، بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادها ارائه می‌شود.	این دوره به شکل سخنرانی و گفتگو محور ارائه می‌شود ارزشیابی پایانی به شکل آزمون نهایی و فعالیت‌های طول دوره انجام می‌گیرد
	آمار پایه	در این دوره مفاهیم بنیادین آمار، فراوانی، صدک‌ها، واریانس و انحراف معیار، مد، میانگین، مقدمات رگرسیون و پیش‌بینی، فرضیه و آزمون فرض، احتمالات، آزمون میانگین‌ها و نسبت‌ها و آزمون غیرپارامتری مورد بحث قرار می‌گیرد	این دوره به شکل سخنرانی و گفتگو محور ارائه می‌شود ارزشیابی پایانی به شکل آزمون نهایی و فعالیت‌های طول دوره انجام می‌گیرد
	مقدمت تحقیقات کمی	در این دوره مفاهیم اساسی تحقیق کمی، تعریف متغیرها، طرح مسئله پژوهشی، گردآوری و نقد پیشینه پژوهش، هدف پژوهش، فرضیه و سؤال پژوهش، روش پژوهش، جامعه آماری و حجم نمونه، راهبردهای نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، روایی و پایایی ابزار، یافته‌های پژوهش، بحث و نتیجه‌گیری متناسب با یافته‌های پژوهش و پیشینه تحقیق، ارائه پیشنهادها، مستندسازی، پیوست‌ها و تدوین گزارش نهایی	این دوره به شکل سخنرانی و پرسش و پاسخ ارائه می‌شود ارزشیابی پایانی به شکل آزمون نهایی و فعالیت‌های طول دوره انجام می‌گیرد
دروس اصلی	روان‌سنجی	این دوره شامل تعریف روان‌سنجی و مفاهیم مرتبط، نظریه کلاسیک اندازه‌گیری و مفروضات آن، نتایج به‌دست‌آمده از نظریه کلاسیک، پایایی و انواع آن، اعتبار و انواع آن، اصول آزمون‌سازی، سوگیری نتایج آزمون و کاربرد سایر شاخص‌های روان‌سنجی در پژوهش‌های تربیتی است.	به‌صورت سخنرانی و بحث گروهی آزمون پایانی و نوشتن پروژه علمی

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
	نظریه سؤال - پاسخ	در این دوره تأکید بر مباحثی مانند مفاهیم و مفروضه‌های نظریه، پارامتر سؤال و توانایی، مدل‌های دوارزشی و چند ارزشی، تک‌بعدی و چندبعدی، برازش داده‌ها، سنجش شناختی و تشخیصی، توابع آگاهی سؤال، ساخت آزمون، سوگیری، هم‌ترازسازی، بانک سؤال و سنجش مبتنی بر رایانه است. تأکید این محتوا بر کاربرد آن در روش‌شناسی پژوهش است.	به‌صورت سخنرانی و بحث گروهی بر اساس کیفیت عملکرد دانشجو در انجام پروژه ارزشیابی انجام می‌شود
	روش تحقیق کمی	این دوره باهدف بررسی عمیق روش‌های مختلف تحقیق کمی و شیوه‌های تحلیل داده‌های کمی است و شامل تحلیل‌های پیشرفته تک‌متغیره، دومتغیره و چندمتغیره در پژوهش‌های تربیتی است. در این محتوا انواع طرح‌های کمی پیمایشی، شبه‌آزمایشی و آزمایشی نیز مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرند. انواع طرح‌های آزمایشی با تأکید بر کاربرد نرم‌افزار مورد انتظار است	به‌صورت سخنرانی و بحث گروهی بر اساس کیفیت عملکرد دانشجو در انجام پروژه ارزشیابی انجام می‌شود
	طراحی مقیاس و پرسشنامه	در این دوره ضمن آشنایی با ابزارهای مختلف اندازه‌گیری، اصول طراحی و ساخت آزمون‌های روانی برای طراحی آزمون‌های پیشرفت تحصیلی، مقیاس‌های نگرش، آزمون‌های استعداد و توانایی، ابزار اندازه‌گیری ویژگی‌های شخصیتی و طراحی پرسش‌نامه و فرم نظرسنجی مبتنی بر شاخص‌های روان‌سنجی به‌منظور استفاده در پژوهش‌های تربیتی مورد تأکید است	روش تدریس به شکل سمینار و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت سمینار و فعالیت‌های طول دوره است
	آمار چندمتغیره	این دوره شامل آزمون‌های مقایسه‌ای یک نمونه‌ای چندمتغیره و دو نمونه‌ای چندمتغیره، تحلیل واریانس چندمتغیره، تحلیل کوواریانس، تحلیل تمیز، همبستگی کانونی و تحلیل مؤلفه‌های اصلی است	به‌صورت سخنرانی و بحث گروهی و بر اساس کیفیت عملکرد دانشجو ارزشیابی می‌شود
	مدل‌های خطی سلسله‌مراتبی	در این دوره مدل‌سازی خطی سلسله‌مراتبی (HLM) با تأکید بر نرم‌افزار آموزش داده می‌شود و شامل اصول مقدماتی مدل‌سازی و روش‌های چندسطحی را برای انجام پژوهش‌های تربیتی معرفی می‌کند. مباحثی مانند مشخصات مدل، تخمین، ارزیابی، اصلاح و تفسیر گزارش خواهد شد. در این دوره از نرم‌افزار رایانه‌ای SPSS و Mplus و HLM استفاده می‌شود.	به‌صورت سخنرانی و انجام پروژه و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه و آزمون پایانی انجام می‌شود
	فراتحلیل	در این دوره مراحل انجام روش فراتحلیل: تعریف مسئله، معیارهای انتخاب مطالعات، کدگذاری مطالعات، چک‌لیست انتخاب پژوهش‌ها برای فراتحلیل، جست‌وجوی مطالعات، انتخاب مطالعات برای فراتحلیل، ارزیابی مطالعات انتخاب شده، خلاصه‌کردن نتایج مطالعات، محاسبه اندازه‌های اثر، توصیف و تفسیر اندازه-های اثر، تحلیل توصیفی پژوهش‌ها، تدوین سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش، ترکیب	به‌صورت سخنرانی و انجام پروژه و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه و آزمون پایانی انجام می‌شود

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
		مطالعات و انتخاب نوع تحلیل (مدل اثرهای ثابت، مدل اثرهای تصادفی) مورد بررسی قرار می‌گیرد. همچنین سایر رویکردهای فراتحلیل نیز مورد بررسی قرار می‌گیرند.	
	تحلیل داده‌های کمی	در این دوره روش‌ها تحلیل آزمون مقایسه میانگین‌ها، مقایسه نسبت‌ها، تحلیل واریانس، تحلیل کوواریانس، تحلیل آمار غیرپارامتریک به‌علاوه مباحث آمار چندمتغیره، مقدمات جبر ماتریسی، غربال کردن داده‌ها، تحلیل رگرسیون چندگانه، انواع تحلیل‌های چند متغیر، تحلیل نیمرخ در اندازه‌گیری مکرر، تحلیل تابع تشخیصی، تحلیل مؤلفه‌ها، تحلیل مسیر، مقیاس‌بندی و تحلیل خوشه‌ای آموزش داده می‌شود. کاربرد نرم‌افزارهای مختلف مورد تأکید است	روش تدریس مشارکتی و ارزشیابی نیز بر اساس کیفیت پروژه فردی و گروهی است
	تحلیل داده‌های طولی	در این دوره بر مدل‌سازی و مدل‌یابی برای تحلیل پیشرفته موضوعات مربوط به آموزش هستند. رویکردهایی شامل مشخصات مدل، برآورد، ارزیابی، اصلاح و تفسیر را مورد تأکید قرار می‌دهد. در این دوره از نرم‌افزار رایانه‌ای SPSS و Mplus به‌عنوان ابزار تحلیلی استفاده خواهد شد.	روش تدریس مشارکتی و ارزشیابی نیز بر اساس کیفیت پروژه فردی و گروهی است
	تحلیل پیشرفته در پژوهش کیفی	در این دوره طراحی و تفسیر روش‌های پژوهش کیفی از جمله پدیدارشناسی، پدیدارنگاری، نظریه برخاسته از داده‌ها، مطالعات مبتنی بر مصاحبه و مشاهده، تجربه زیسته و مطالعه موردی مورد بررسی و نقد قرار می‌گیرد. همچنین موضوعات مربوط به کیفیت روش‌های گردآوری و تحلیل و تفسیر یافته‌های کیفی به‌صورت دقیق مورد بحث و نقادی قرار می‌گیرد. توانایی استخراج مفاهیم کیفی و گزارش‌نویسی کیفی استفاده از نرم‌افزار atlas ti مورد تأکید است.	روش تدریس مشارکتی و ارزشیابی نیز بر اساس کیفیت پروژه فردی و گروهی است
	روش پژوهش آمیخته	در این دوره رویکردهای مختلف و روش‌های پژوهش آمیخته معرفی و کاربرد آن‌ها در روند علمی و مسائل عملی پژوهش نشان داده می‌شود. راهبردهای تلفیق پژوهش کمی و کیفی با تأکید بر کیفیت آن، مورد انتظار است	روش تدریس مشارکتی و ارزشیابی نیز بر اساس کیفیت پروژه فردی و گروهی است
	سنجش و ارزشیابی آموزشی	در این دوره مفاهیم اصلی سنجش آموزش، رویکردهای سنجش آموزش، مدل‌ها و نظریه‌های ارزشیابی آموزشی، ابزارهای متنوع گردآوری اطلاعات، معرفی و کاربرد نظام‌های اطلاعاتی، چگونگی تحلیل داده‌ها، تفسیر نتایج به‌دست‌آمده و چگونگی تدوین گزارش ارزشیابی آموزش داده می‌شود	روش تدریس مشارکتی و ارزشیابی نیز بر اساس کیفیت پروژه فردی و گروهی است

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و ارزشیابی
	پیشرفته تحلیل	تأکید این دوره بر تحلیل‌های پیشرفته دومتغیره و چندمتغیره است. این دوره با عنوان طرح‌های آزمایشی نیز شناخته می‌شود. طرح تصادفی بلوکی و مکرر، مربع لاتین، مختلط، تک عاملی و کاربرد آن‌ها در پژوهش تربیتی مورد تأکید است.	روش تدریس مشارکتی و ارزیابی نیز بر اساس کیفیت پروژه فردی و گروهی است
	پیشرفته در پژوهش‌های کاربرد نرم‌افزارهای	در این دوره نرم‌افزارهای amous, atlas ti, r, lisrel, mplus آموزش داده می‌شود.	روش تدریس به‌صورت سمینار و ارزیابی بر اساس کیفیت عملکرد در طول دوره است

• برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه جُرج مانسون ایالت فلوریدا

معرفی و هدف دوره

تخصص دکترای روش تحقیق، دانش نظری و عملی و مهارت‌های کاربردی برای طراحی تحقیق و روش‌های تحلیل آماری پیشرفته و کیفی را فراهم می‌کند. دانشجویان در این رشته مهارت‌هایی را در روش‌های ارزیابی و تحلیل داده‌ها توسعه می‌دهند و قادر به استفاده از این مهارت‌ها در کاربرد دنیای واقعی آموزشی و مسائل فوری در آموزش هستند. همچنین لازم است که فارغ‌التحصیلان توانایی انجام تحقیقات آموزشی سطح کلان و خرد را فراگیرند.

علاقه‌مندان برای ورود به دوره دکتری تحقیقات آموزشی لازم است مطالب اساسی و بنیادین در زمینه کاربرد روش‌های آماری، روش تحقیق کمی و کیفی و سنجش و ارزیابی آموزش داشته باشند و در صورت نیاز ملزم به گذراندن دوره‌های تکمیلی خواهند بود که توسط اساتید دوره اعلام خواهد شد.

جدول شماره ۳. سرفصل دروس و برنامه درسی دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه جرج مانسون

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و روش ارزشیابی
دروس پیش‌نیاز (در صورت نیاز به تشخیص اساتید گروه ارائه خواهد شد)	روش‌های علم کسب	در این دوره مفاهیم کلیدی، اصول، روش‌ها، نظریه‌های علمی و درک روش‌های رسیدن به شناخت و علم با تأکید بر مفاهیم نظری ارائه می‌شود. دانشجوی موظف است ضمن آموزش، بررسی و نقد دقیقی از راه‌های کسب علم با تأکید بر تحقیقات آموزشی کسب کند	روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجویان انجام می‌شود
	آموزشی تحقیقات و ارزش‌های	در این دوره سمینار تفسیر و به‌کارگیری روش‌های تحقیق و مسئله‌یابی مورد بررسی قرار می‌گیرد. دانشجوی موظف است روش‌های تدوین سؤالات، فرضیه‌ها، طراحی تحقیق و رویه‌ها و روندهای تحلیل اطلاعات را کسب کند و آن را در تحقیقات منتشر شده نشان دهد.	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و روش ارزشیابی
			اساس کیفیت فعالیت دانشجویان انجام می‌شود
	تحقیقات آموزشی روش‌های کمی در	این دوره بر روش‌های پیشرفته تحقیق کمی در زمینه جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل داده‌ها و تفسیر و گزارش داده‌ها تأکید دارد. به‌علاوه اینکه دوره شامل طراحی مطالعات تحقیق تجربی و نیمه‌آزمایشی و روش‌های تحلیل متناسب با این مطالعات مانند تحلیل واریانس و رگرسیون چندگانه است	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجویان انجام می‌شود
	تحقیقات آموزشی روش‌های کیفی در	در این دوره رویکردهای مختلف پژوهش کیفی (قوم‌نگاری، مطالعه موردی، نظریه برخاسته از داده‌ها، فراترکیب، پدیدارشناسی، پدیدارنگاری و زیست‌انگاری) با تأکید بر تحلیل پیشرفته داده‌های کیفی و تفسیر آن‌ها ارائه می‌شود. همچنین روش‌های مختلف گزارش‌نویسی در تحقیق کیفی ارائه می‌شود.	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجویان انجام می‌شود
درس اصلی	سمینار پیشرفته تحقیق کیفی	در این دوره به مطالعه و نقد موضوعات مطرح شده در تحقیقات کیفی پرداخته می‌شود. این دوره بر کاربرد مهارت‌ها و دانش جدید در تحقیق کیفی تأکید دارد و ضمن نقد و بررسی انواع رویکردها و تحقیقات انجام شده (دروس پیش‌نیاز) در این زمینه، موضوعات بدیع و جدید در حوزه تحقیق کیفی مطرح می‌شود	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجویان انجام می‌شود
	سمینار پیشرفته تحقیق کمی	در این دوره به مطالعه پیشرفته روش‌های تحلیل و تفسیر تحقیق پیمایشی، تحقیقات آزمایشی و نیمه‌آزمایشی، تحلیل پیشرفته روش‌های چندمتغیره، کاربرد تحلیل عاملی و سنتز پژوهی کمی با رویکرد عملی مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرند.	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجویان انجام می‌شود
	مدل‌سازی معادلات ساختاری	در این دوره تمرکز بر توسعه دانش و مهارت‌های مربوط به مدل‌سازی معادلات ساختاری و کاربردهای آن در تحقیقات آموزشی است. تأکید این دوره بر روش‌های تحلیل عاملی، همبستگی کانونی و رگرسیون چندمتغیری و تحلیل مسیر است. کاربرد نرم‌افزارهای mplus و lisrel مورد انتظار است.	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجویان انجام می‌شود
	روش آمیخته پژوهش	سمینار تحقیق پیشرفته که رویکردها، روش‌ها و داده‌های کیفی و کمی را در یک مطالعه واحد ادغام می‌کند. این دوره شامل پارادایم‌ها و مدل‌های نظری و کاربرد آن‌ها است. روش‌هایی را که می‌توان اهداف کیفی و کمی، فرضیه و سوالات، روش‌ها و راهبردهای تفسیری را به طور مولد ترکیب کرد.	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجویان انجام می‌شود

رتبه	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و روش ارزشیابی
	سؤال - پاسخ - کاربرد نظریه	در این دوره ابتدا مباحث اساسی و بنیادین نظریه کلاسیک اندازه‌گیری مورد بحث قرار می‌گیرد سپس مفاهیم اساسی و مدل‌های نظریه سؤال - پاسخ، پارامتر سؤال و توانایی، مدل‌های دوارزشی و چند ارزشی، برازش داده‌ها، توابع آگاهی سؤال، اصول ساخت آزمون، هم‌ترازسازی، سنجش تشخیصی، شناختی و انطباقی است	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجو انجام می‌شود
	برنامه‌های آموزشی روش‌های ارزیابی	در این دوره مدل‌های فعلی ارزیابی برنامه مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرند. همچنین رویه‌ها، الگوها، نظریه‌ها و روش‌های ارزشیابی آموزشی با تأکید بر کاربرد آن‌ها در شناخت مسئله، طرح تحقیق، جمع‌آوری و تحلیل و تفسیر داده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند.	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجو انجام می‌شود
	تحلیل پیشرفته آماری ۱	در این دوره مباحث احتمالات، آمار غیرپارامتری و آمار چندمتغیره در موضوعات رگرسیون، واریانس، آزمون میانگین و نسبت، مقدمات تحلیل عامل و تحلیل مسیر با تأکید بر نرم‌افزار lisrel و r مورد تأکید است	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجو انجام می‌شود
	تحلیل پیشرفته آماری ۲	در این دوره مباحث و تحلیل‌های پیشرفته مدل‌های مختلف رگرسیون و همبستگی، داده‌های گسسته، تحلیل مسیر و تحلیل عاملی با استفاده از نرم‌افزارهای جدید آموزش داده می‌شود.	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجو انجام می‌شود
	مباحث ویژه در تحقیقات آموزشی	در این دوره روش‌های پژوهش پیشرفته در برنامه‌درسی، فلسفه تعلیم و تربیت، تکنولوژی آموزشی و مدیریت آموزشی به شکل سمینار و کارآموزی ارائه می‌شود.	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجو انجام می‌شود
	سمینار کاربرد یافته تحقیقات	در این دوره بر آموزش و کاربرد نرم‌افزارهای پیشرفته تحلیل آماری و کیفی در تحقیقات آموزشی تأکید می‌شود	عده روش تدریس مورد استفاده سخنرانی و ارائه شفاهی است و ارزیابی بر اساس کیفیت فعالیت دانشجو انجام می‌شود

• برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه کارولینای شمالی آمریکا

دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه کارولینای شمالی باهدف تربیت علاقه‌مندانی اجرا می‌شود که به دنبال کسب مهارت‌های پیشرفته تحقیق، آمار و ارزیابی پیشرفته در مسائل آموزش و پرورش هستند. فارغ‌التحصیلان این دوره می‌توانند در طیف گسترده‌ای

از مؤسسات از جمله آموزش عالی، مدارس، شرکت‌های انتفاعی، نمایندگی‌های غیرانتفاعی، انجمن‌های دانشگاهی، مراجع تصمیم‌گیری آموزش، سازمان‌های دولتی و سایر نهادهایی که علاقه‌مند به مباحث آموزش هستند، استخدام و مشغول به کار شوند. دوره دکتری تحقیقات آموزشی بر اساس برنامه کارشناسی‌ارشد آموزش و پرورش و سایر گرایش‌های مرتبط و مشابه تأسیس شده است.

شرایط پذیرش

درخواست پذیرش برای دوره دکتری تحقیقات آموزشی سالی دو بار در نیمسال پاییز و بهار شروع می‌شود. می‌توان درخواست پذیرش را به صورت تحصیل تمام‌وقت یا پاره‌وقت ارائه داد. برای حمایت از پذیرش در این دوره، فعالیت‌های زیر باید ارائه شوند. این موارد باید توسط تمامی داوطلبان ارائه شوند.

- متن رسمی که نشان دهد فعالیت‌های رسمی که از دبیرستان شروع شده و تا دوره تحصیلی تکمیلی ادامه داشته است با نمره ۳.۵ از ۴ باشد.
- گزارش رسمی از نمره قبولی GRE یا MAT که بیشتر از ۵ سال از تاریخ آن نگذشته باشد.
- حداقل سه مرجع از کسانی که از کار و فعالیت فعلی داوطلب و یا پیشرفت‌های دانشگاهی او در دوره‌های قبلی آگاهی دارند، شرایط ورود داوطلب به دوره دکتری را تأیید کنند.
- مقاله دوصفحه‌ای که تجارب تحقیقاتی و آموزشی و همچنین اهداف تحصیل در دوره دکتری را توصیف کند.
- رزومه و شرح حال فعالیت‌های علمی و آموزشی
- یک نمونه نوشتار حرفه‌ای شامل مقالات منتشر شده، نسخه چاپی ارائه شده برای چاپ، مقالات ارائه شده در فعالیت‌های علمی قبلی، چکیده رساله.

دانشجویان بین‌المللی باید مدرک قبولی نمره زبان انگلیسی را به عنوان تسلط بر زبان خارجی ارائه دهند. آزمون زبان خارجی انگلیسی (تافل)، ارزیابی زبان انگلیسی میشیگان (MELAB)، سیستم برگزاری آزمون بین‌المللی زبان انگلیسی (آیلتس). از تاریخ ارائه مدرک زبان نباید بیش از دو سال گذشته باشد. در صورت مغایرت رشته قبلی داوطلب با رشته تحقیقات آموزشی و در صورتی که اساتید گروه آموزشی تشخیص دهند دانشجویان ملزم هستند که دروس آمار پیشرفته، روش تحقیق پیشرفته و سنجش آموزش در سطح کارشناسی‌ارشد تحقیقات آموزشی را به عنوان دروس جبرانی با نمره قبولی بگذرانند.

جدول شماره ۴. برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه کرولینای شمالی

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و روش ارزشیابی
۱	سمینار پیشرفته آموزش و یادگیری	بررسی تعدادی از مدل‌های معروف فعلی تدریس به‌منظور فراهم‌آوردن چارچوب مناسب برای استفاده در کلاس درس با تأکید بر رابطه بین راهبردها، روش‌ها و استراتژی‌های تدریس و نتایج یادگیری. لازم است که این امر با تأکید بر جنبه تحقیقاتی آموزش و یادگیری مورد استفاده قرار گیرد. در این دوره نظریه‌های یادگیری و آموزش با تأکید بر کاربرد آن‌ها در تحقیقات آموزشی ارائه می‌شود.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می‌شود
۲	نظریه‌ها و دیدگاه‌های مهم در تربیت شهروندی	مقدمه‌ای بر بعضی از موضوعات مهم در تربیت شهروندی موضوعاتی مانند نابرابری ساختاری، مهاجرت، فقر، تأثیر نژاد، مدرسه، قومیت، جنسیت و زبان و همچنین بازماندگان از تحصیل مورد بررسی علمی قرار می‌گیرند. از این‌رو مباحث و سایر موضوعات از دیدگاه‌های انتقادی، تاریخی، فرهنگی اجتماعی و سیاسی مورد بررسی قرار می‌گیرند. این دوره شامل یک دوره در خصوص درک بهتر محیط آموزش و عوامل مؤثر بر آن در بستر جامعه و موضوعات مهم تربیت شهروندی هست که دانشجوی موظف است ضمن حضور در مدرسه و جامعه این موارد را به شکل علمی مورد بررسی دقیق قرار دهد.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می‌شود
۳	روش‌های تحقیق کمی	مطالعه پیشرفته روش‌های تحقیق کمی شامل: نظرسنجی، پیمایشی علی مقایسه‌ای، آزمایشی، همبستگی، شبه‌آزمایشی و آزمایشی است. در این دوره دانشجوی موظف است ضمن مطالعه دقیق روش‌های پیشرفته و کاربرد آن به ارزیابی فرایند طراحی، اجرا و گزارش تحقیق نیز بپردازد و از روش‌های مورد استفاده ارزیابی نقادانه به عمل آورد.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می‌شود
۴	پیشرفته تحقیق کیفی روش‌های	در این دوره روش‌های تحلیل و تفسیر پژوهش تاریخی، فلسفی، زندگینامه، مردم-نگاری، پدیدارشناسی، نظریه برخاسته از داده‌ها و مطالعه موردی با دقت مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد. روش‌های جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل آن‌ها، روش‌های گردآوری اطلاعات با استفاده از مشاهدات میدانی و مصاحبه و چک‌لیست و مطالعات آرشیوی و اسنادی و روش‌های نوشتن گزارش پژوهش به شکل کیفی نیز مورد تأکید دوره است.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می‌شود
۵	آمار پایه	در این درس از روش‌های توصیفی و استنباطی آمار استفاده می‌شود. مطالب آمار مقدماتی و حجم نمونه و نمونه‌گیری، آزمون فرضیه، واریانس و انحراف معیار،	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و روش ارزشیابی
		آزمون میانگین ها و مطالب غیرپارامتری آموزش داده می شود. در این درس بیشتر جنبه نظری و بنیادین آمار پایه مورد تأکید است.	اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می شود
۶	آمار پیشرفته	در این دوره بر استفاده از مباحث پیشرفته در احتمالات و آمار به عنوان پایه ای برای تصمیم گیری عینی در پژوهش تأکید می شود. در این دوره روش های تحلیل و تفسیر همبستگی و رگرسیون چندگانه، تحلیل واریانس و کوواریانس یک طرفه و $nway$ ، طراحی پیشرفته ANOVA، روش های غیرپارامتری و روش های آماری چندمتغیره انتخاب شده است.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می شود
۷	آمار چندمتغیره	در این دوره مدل های همبستگی و رگرسیون، تحلیل واریانس چندمتغیره، تحلیل مسیر و تحلیل عاملی با تأکید بر نرم افزار $lisrel$ و $mplus$ ارائه می شود.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می شود
۸	روش های ارزیابی برنامه	در این دوره بر بررسی اصول، مدل ها، نظریه ها، استراتژی ها، روش جمع آوری و تحلیل و تفسیر فنون ارزیابی برنامه به منظور شناسایی و به کارگیری معیارهای قابل دفاعی که نشانگر ارزش، کیفیت و سودمندی یا اهمیت برنامه است به گونه ای که بتوان به یک ارزیابی کامل و جامع از برنامه دست یافت.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می شود
۹	سنجش پیشرفته	مجموعه گسترده ای از اطلاعات سطح بالاتر درباره مسائل اندازه گیری، از جمله انتخاب، مدیریت و تفسیر آزمون های استاندارد و غیرسنجی استاندارد و ساخته شده به صورت جداگانه را ارائه می دهد. موضوعات شامل: نظریه های آزمون کلاسیک و مدرن است. مسائل مربوط به روایی و پایایی، نمره واقعی و خطا، برازش مدل، ساخت آزمون، استانداردسازی و هم ترازسازی، توابع سؤال و آگاهی و سایر مباحث نظریه جدید سنجش مورد بررسی قرار می گیرد.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می شود
۱۰	تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار	در این دوره تحلیل های پیشرفته کمی و کیفی با استفاده از نرم افزارهای جدید SPSS, SYSTAT, BMDP, SAS آموزش داده می شود	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می شود

ردیف	عنوان	محتوای درس	روش تدریس و روش ارزشیابی
۱۱	مدل سازی معادلات	در این دوره برای برقراری ارتباط بین متغیرها از فنون کلی آماری مدل سازی استفاده می‌شود. عناوین عبارت‌اند از: مدل‌های رگرسیون، مدل‌های تحلیل مسیر، تحلیل عوامل اکتشافی و تأییدی، متغیرهای نهفته، مراحل اساسی در مدل سازی معادلات ساختاری، مدل رشد متغیر پنهان و مدل عامل پویا آموزش داده می‌شود.	روش تدریس به شکل سخنرانی و بحث گروهی است و ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه دانشجویی انجام می‌شود

۱- پرسش دوم: چه شباهت‌هایی بین عناصر برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه‌های مورد مطالعه وجود دارد؟

در بخش اهداف

هدفی که برای دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه‌های مورد مطالعه بیان شده است دارای نکات و اهداف مشترکی هستند. در مرحله‌ی نخست می‌توان به کسب شایستگی‌ها و صلاحیت‌های مرتبط با حوزه تحقیقات آموزشی از جمله کسب دانش عمیق در مورد روش‌های پیشرفته آماری، روش‌های پیشرفته پژوهش و کاربرد نظریه‌های یادگیری و سنجش و اندازه‌گیری در تحقیقات آموزشی و توانایی ارزیابی آن اشاره کرد. در همه‌ی هدف‌های ذکر شده به دانش عمیق و توانایی بررسی و ارزیابی انواع روش‌های مختلف آماری، روش‌های پژوهش و توانایی استفاده و کاربرد نظریات فلسفی، جامعه‌شناسی، یادگیری و سنجش و اندازه‌گیری در تحقیقات آموزشی اشاره شده است. به علاوه توانایی استفاده از نرم‌افزارهای نوین و کاربردی و تحلیل‌های پیشرفته کمی و کیفی در بین اهداف دانشگاه‌های مورد مطالعه مشترک است. همچنین ایجاد توانایی پژوهش‌های کاربردی و مسائل روز آموزش و پرورش و آموزش عالی در دانشجویان از جمله هدف‌های مشترک دانشگاه‌های مورد مطالعه است. به علاوه اینکه فارغ‌التحصیلان دوره دکتری تحقیقات آموزشی توانایی تدریس و آموزش دروس مختلف مرتبط با تخصص خود را در مراکز آموزش عالی کسب کنند و به سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی از جمله مدارس، سازمان‌های پژوهشی و مراکز آزمون‌سازی خدمات پژوهشی ارائه کنند و پژوهش‌های کلان و خرد را بر اساس نیاز موجود با کیفیت عالی به انجام برسانند.

در بخش محتوا

در قسمت محتوای برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه‌های مورد مطالعه مطالب مشترکی وجود دارد. در تمامی دانشگاه‌ها سرفصل و محتوای مشترکی با شرح زیر وجود دارد:

ارزیابی برنامه و مؤسسات: در این درس که با عنوان‌های سنجش و ارزیابی آموزشی، روش‌های ارزیابی برنامه و ارزیابی برنامه آموزشی ارائه می‌شود، مطالب مشترکی شامل موضوعاتی همچون مدل‌ها و الگوهای ارزشیابی، اصول سنجش و ارزشیابی آموزشی، ملاک‌ها و معیارهای ارزیابی، ابزارهای گردآوری اطلاعات در ارزشیابی، نظام‌های اطلاعاتی، تحلیل داده‌ها، تفسیر یافته‌ها و گزارش آن ارائه می‌شود. به عبارت دیگر محتوای غالب در برنامه‌درسی دانشگاه‌های مورد مطالعه، عناوینی هستند که به آن‌ها اشاره شد.

روش‌های پیشرفته تحلیل آماری: این درس در عنوان درسی ۱ و ۲ و در دو نیمسال ارائه می‌شود و تأکید بر تحلیل‌های پیشرفته آماری دارد. مقایسه میانگین‌ها، نسبت‌ها، تحلیل واریانس و کوواریانس، آمار ناپارامتری، رگرسیون چندگانه، تحلیل‌های چندمتغیره، تحلیل مسیر و تحلیل عاملی از موضوعاتی است که با تأکید بر روش‌های تحلیل پیشرفته و نوین و نقد و ارزیابی این روش‌ها ارائه می‌شود. هرچند که عناوین این درس در دانشگاه‌های مورد مطالعه متفاوت است اما محتوای غالب آن تأکید بر مواردی است که بیان شد.

روش‌های پیشرفته تحقیق کیفی: این عنوان درسی نیز در بین دانشگاه‌های مورد مطالعه به شکل تقریباً یکسانی برای دانشجویان ارائه می‌شود. در این درس عناوینی همچون مبانی نظری و کاربرد انواع مختلف روش‌های پژوهش کیفی از جمله: پدیدارشناسی، نظریه برخاسته از داده‌ها، تجربه زیسته و سایر مطالعات کیفی ارائه می‌شود. لازم به ذکر است که تأکید دوره بر روش‌های مختلف تحلیل داده‌های حاصل از پژوهش کیفی است.

روش‌های پیشرفته تحقیق کمی: در این دوره محتوای مشترکی از تحقیقات آزمایشی و شبه‌آزمایشی و حتی پیمایشی با تأکید بر گردآوری، تحلیل و تفسیر پیشرفته داده‌ها ارائه می‌شود. تحقیقات آزمایشی سهم بیشتری از محتوای این درس را به خود اختصاص می‌دهد و رویکرد اصلی این درس نیز با تأکید بر کاربرد روش‌های تحلیل کمی در تحقیقات آموزشی ارائه می‌شود. شایان ذکر است که برنامه‌درسی دانشگاه‌های مورد مطالعه عنوان این درس کمی متفاوت است؛ اما با نگاهی به محتوای آن متوجه می‌شویم که تقریباً مطالب مشترکی را تحت پوشش قرار می‌دهد.

روش پژوهش آمیخته: این دوره با عنوان‌های همچون راهبردهای تلفیق پژوهش کمی و کیفی و روش پژوهش آمیخته در دانشگاه‌های شیکاگو و جرج مانسون ارائه می‌شود و سایر دانشگاه‌های مورد مطالعه فاقد این عنوان درس هستند. لازم به توجه است که در هر دو عنوان راهبردهای تلفیق پژوهش کمی و کیفی و روش پژوهش آمیخته محتوای تقریباً یکسان است و راهبردها، رویه‌ها، رویکردها و روش‌های پژوهش آمیخته مورد تأکید است.

مدل‌یابی معادلات ساختاری: روش‌های مختلف مدل‌سازی معادلات ساختاری با تأکید بر روش رگرسیون چندگانه، تحلیل مسیر و تحلیل عاملی با تأکید بر نرم‌افزارهای لیزرل و امپلاس آموزش داده می‌شود. این درس در دانشگاه شیکاگو با عنوان مدل‌های خطی سلسله‌مراتبی ارائه می‌شود که بخشی از این درس به مدل‌یابی معادلات ساختاری اختصاص دارد.

کاربرد نظریه‌های اندازه‌گیری: این درس با عنوان‌های مختلفی در دانشگاه‌های مورد مطالعه ارائه می‌شود؛ اما محتوای آن‌ها مشترک است. تأکید بر مفاهیم نظریه‌های کلاسیک و نظریه جدید اندازه‌گیری و مفروضات آن، پایایی، نظریه سؤال پاسخ، مدل‌های دو و چند ارزشی، ساخت و تفسیر آزمون از جمله آزمون‌های شناختی و تشخیصی، سوگیری نتایج آزمون و هم‌ترازسازی نتایج آزمون است. محتوای این دوره با تأکید بر کاربرد این مفاهیم در تحقیقات آموزشی ارائه می‌شود.

کاربرد نرم‌افزار در تحقیقات آموزشی: این عنوان درس در تمام محتوای برنامه‌درسی دانشگاه‌های مورد مطالعه وجود دارد و بر کاربرد نرم‌افزارهای نوین در تحقیقات آموزشی تأکید دارد، موضوعی که با عنوان علوم داده نیز شناخته می‌شود. نرم‌افزارهای تحلیل کمی و کیفی پژوهش به شکل مستقل آموزش داده می‌شود البته دقیق مشخص نشده است که محتوای دوره بر چه مطالبی تأکید دارد اما می‌توان حدس زد که انجام و اجرای آزمون‌های مختلف و تحلیل پیشرفته آن مورد انتظار است.

در بخش روش تدریس و ارزشیابی

در تمام دانشگاه‌های مورد مطالعه بر انجام پروژه توسط دانشجو و ارزشیابی وضعیت تحصیلی دانشجو بر اساس کیفیت پروژه ارائه شده و عملکرد او انجام می‌شود. روش تدریس مورد استفاده عمدتاً سخنرانی و ارائه کنفرانس و مشارکت دانشجویان در بحث است که از نقطه اشتراک عناصر برنامه‌درسی در دانشگاه‌های مورد استفاده است. تأکید بر فعالیت دانشجویان در فرایند تدریس و ارزیابی مسائل مطرح شده و ارائه پروژه به عنوان خروجی کلاس مدنظر برنامه‌درسی دوره تحقیقات آموزشی در دانشگاه‌های مورد مطالعه است.

۲- پرسش سوم: چه تفاوت‌هایی بین برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه‌های مورد مطالعه وجود دارد؟

به رغم شباهت‌هایی که در برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی دانشگاه‌های مورد مطالعه وجود دارد، تفاوت‌هایی نیز بین عناصر مختلف برنامه‌درسی وجود دارد که آن‌ها را می‌توان در موارد زیر بیان کرد

در بخش اهداف برنامه درسی تفاوت‌هایی وجود دارد با این توضیح که هر کدام از دانشگاه‌ها هدفی برای برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی ذکر کرده‌اند که در سایر دانشگاه‌ها به این هدف توجه نشده است. در دانشگاه شیکاگو به پایبندی فارغ‌التحصیلان به ارزش‌های انسانی و اخلاق حرفه‌ای توجه جدی شده است به شکلی که دانشجوی دکتری تحقیقات آموزشی باید در تمامی مراحل پژوهش حرفه‌ای خود، این پایبندی به ارزش‌ها و اخلاق را از خود نشان دهد و پژوهشی مبتنی بر یافته‌های اصیل و صادق انجام دهد. همچنین در دانشگاه شیکاگو به نقد ساختار دانش بر اساس سنت‌های روش‌شناسی اشاره شده است که مزیت این امر را می‌توان شکل‌گیری و بروز رویکردهای جدید و شیوه‌های کسب علم بر شمرده که در این دانشگاه دنبال می‌شود.

در دانشگاه گوتنبرگ نگارش علمی و رعایت قواعد و اصول اخلاقی آن به عنوان یکی از اهداف دوره معرفی شده است. در این هدف بر توانایی گزارش‌نویسی علمی با تأکید بر تحقیقات آموزشی تأکید می‌شود و فارغ‌التحصیلان دوره دکتری تحقیقات باید در این زمینه دارای مهارت و شایستگی باشند. در برنامه‌درسی دانشگاه جرج مانسون ایالت فلوریدا بر تحقیقات در سطح کلان و خرد تأکید شده است. بر اساس این هدف فارغ‌التحصیلان دوره باید توانایی انجام تحقیقات باکیفیت در سطح کلان و خرد را داشته باشند.

در بخش محتوا نیز تفاوت‌های بین عناصر برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه‌های مورد مطالعه وجود دارد. در دانشگاه گوتنبرگ مبانی فلسفی و اجتماعی تحقیقات آموزشی، سمینار و نگارش علمی و کاربرد نظریه‌های یادگیری در تحقیقات آموزشی از جمله محتوای دروسی هستند که فقط در این دانشگاه ارائه می‌شود با توجه به اینکه در مطالب پیشین به شرح کامل هر کدام از این موضوعات پرداخته شده است از ذکر جزئیات خودداری می‌شود.

در بخش محتوای برنامه درسی دانشگاه شیکاگو نیز دروسی وجود دارد که فقط در این دانشگاه ارائه می‌شود که می‌توان به طراحی مقیاس، مدل‌های خطی سلسله‌مراتبی و فراتحلیل اشاره کرد. در محتوای برنامه درسی دانشگاه شیکاگو دروس ذکر شده فقط در این دانشگاه ارائه می‌شود و این محتوا دارای تفاوت‌های اساسی در سرفصل‌ها و محتوای دوره با محتوای برنامه درسی سایر دانشگاه‌های مورد مطالعه است.

در محتوای برنامه درسی دانشگاه جرج مانسون ایالت فلوریدا نیز محتوای برنامه درسی ارائه شده دارای تفاوت‌های جدی با محتوای برنامه درسی سایر دانشگاه‌های مورد مطالعه است. در این محتوا روش‌های کسب علم، چالش‌های تحقیقات آموزشی و مباحث ویژه در تحقیقات آموزشی وجود دارد که فقط در این دوره و در این دانشگاه ارائه می‌شود و سایر دانشگاه‌های مورد مطالعه فاقد این عنوان دروس هستند. همچنین در این دانشگاه دوره‌های روش تحقیق کمی و کیفی به شکل سمینار ارائه می‌شود که در این بخش نیز بین دانشگاه‌های مورد مطالعه دارای تفاوت است.

در بخش روش تدریس و ارزشیابی

در عناصر روش تدریس و ارزشیابی برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه‌های مورد مطالعه تفاوت‌هایی وجود دارد که به شرح آن‌ها پرداخته می‌شود. در برنامه درسی دانشگاه کارولینای شمالی از روش تدریس سخنرانی و بحث گروهی برای آموزش مطالب درسی استفاده می‌شود و روند ارزشیابی از برنامه درسی نیز بر اساس کیفیت پروژه‌ای است که دانشجو باتوجه به مطالب مطرح شده در کلاس انجام داده است. در برنامه درسی دانشگاه جرج مانسون از روش تدریس ارائه شفاهی استفاده می‌شود. در این روش دانشجویان از قبل مطالب را آماده می‌کنند در جلسه کلاس آن‌ها ارائه می‌دهند و بازخوردهای لازم را دریافت می‌کنند و ارزشیابی برنامه درسی نیز بر اساس کیفیت فعالیت و مطالب ارائه شده انجام می‌شود. در برنامه درسی دانشگاه شیکاگو آموزش مطالب درسی با استفاده از روش پرسش و پاسخ کلاسی انجام می‌شود و ارزشیابی از برنامه درسی نیز بر اساس آزمون نهایی و کیفیت فعالیت‌های انجام شده دانشجو در طول ترم است. در برنامه درسی دانشگاه گوتنبرگ روش تدریس و ارزشیابی باتوجه به محتوای دوره و عنوان درسی متفاوت است و از ترکیبی از روش‌های تدریس و روش‌های ارزشیابی از جمله سخنرانی، ارائه شفاهی و کنفرانس، بحث گروهی و کیفیت عملکرد دانشجو، کیفیت پروژه و فعالیت‌ها در برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی استفاده می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از مهم‌ترین کارکردهای عمده آموزش عالی انجام پژوهش‌های بنیادین و کاربردی در حوزه برنامه درسی رشته‌های مختلف است و لازمه انجام این پژوهش‌ها تربیت نیروی متخصص و متعهد در حوزه روش‌شناسی پژوهش به‌خصوص در سطح دکتری است (Weert, 2008). در حوزه تعلیم و تربیت که با مسائل مختلفی روبه‌رو است لزوم تربیت نیروی انسانی در سطح تحصیلات تکمیلی و به‌خصوص دوره دکتری که بتواند کاستی‌های نظام آموزشی را بشناسد و با انجام پژوهش‌های باکیفیت به پیشبرد نظام آموزشی و ارتقای کیفیت آن کمک کند، کاملاً مشهود است (Kaeedi, Sharifian & Moosavipour, 2021). باتوجه به اینکه در بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان که نظام آموزشی باکیفیت و سطح بالایی نیز دارند، دوره دکتری رشته تحقیقات آموزشی به‌منظور تربیت نیروی انسانی متخصص در حوزه روش‌شناسی پژوهش تربیتی ارائه می‌شود؛ دوره دکتری این رشته در کشور ایران بعد از گذشت سه دهه از تأسیس دوره کارشناسی ارشد، دایر نشده است. در نتیجه در پژوهش حاضر سعی شد با انجام مطالعه تطبیقی و با الهام گرفتن از برنامه درسی دوره دکتری این رشته در دانشگاه‌های معتبر، الگویی برای تأسیس دوره دکتری این رشته در دانشگاه تهران به‌منظور پاسخگویی به نیازهای پژوهشی نظام آموزشی ارائه دهد.

در بیان عناصر برنامه درسی دانشگاه‌های منتخب، نکات مشترکی وجود دارد و بیان این اهداف در برنامه درسی پیشنهادی دوره دکتری تحقیقات آموزشی ضمن همخوانی با اهداف بیان شده در اسناد بالادستی کشور، می‌تواند خلأهای موجود در حوزه روش‌شناسی پژوهش را نیز پوشش دهد. در مرحله نخست می‌توان به کسب شایستگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای و سطح بالا مرتبط با حوزه تحقیقات آموزشی (سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور ۱۴۰۴ و نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۹۸) اشاره کرد که برای

رسیدن به این هدف سرفصل‌های دروسی از جمله روش‌های پیشرفته آماری، روش‌های پیشرفته پژوهش و کاربرد نظریه‌های یادگیری و سنجش و اندازه‌گیری در تحقیقات آموزشی، می‌تواند شایستگی‌ها و صلاحیت‌های مدنظر در اسناد بالادستی را در دانش‌آموختگان این دوره به وجود آورد. در همه‌ی هدف‌های ذکر شده به دانش عمیق و توانایی بررسی و ارزیابی انواع روش‌های مختلف آماری، روش‌های پژوهش و توانایی استفاده و کاربرد نظریات فلسفی، جامعه‌شناسی، یادگیری و سنجش و اندازه‌گیری در تحقیقات آموزشی اشاره شده است که با اهداف بیان شده در سند دانشگاه اسلامی (۱۳۹۲) هم‌خوان و همسو است؛ به‌علاوه توانایی استفاده از فناوری و نرم‌افزارهای نوین و کاربردی و تحلیل‌های پیشرفته کمی و کیفی در بین اهداف دانشگاه‌های مورد مطالعه مشترک است. همچنین ایجاد توانایی پژوهش‌های کاربردی و مسائل آموزش و پرورش و آموزش عالی از جمله هدف‌های مشترک دانشگاه‌های مورد مطالعه است. لازم به ذکر است که فارغ‌التحصیلان دوره دکتری می‌توانند دروس مختلف مرتبط با تخصص خود را در مراکز آموزش عالی تدریس کنند و به سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی از جمله مدارس، سازمان‌های پژوهشی و مراکز آزمون‌سازی ارائه خدمت کنند و پژوهش‌های کلان و خرد را بر اساس نیاز موجود باکیفیت عالی به انجام برسانند که این موارد در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور و نقشه جامع علمی کشور (۱۳۹۸) مورد تأکید قرار گرفته است.

چنانچه در پیشینه پژوهش بیان شد، باتوجه به چالش‌های جدی آموزش عالی کشور در زمینه تولید علوم انسانی و خلق دانش، ضعف در تربیت و جذب متخصصان روش‌شناسی پژوهش، عدم طراحی برنامه‌های مناسب روش‌شناسی پژوهش و بی‌توجهی به پیشرفت‌های جهانی در این زمینه، ترویج مقاله‌گرایی به‌خصوص در تحصیلات تکمیلی و دانش ناکافی و عدم مهارت مناسب دانش‌آموختگان در زمینه روش پژوهش، نگارش علمی و انجام پژوهش علمی (Sotodeh, Sereshti, Kazemian & Daris, 2010؛ Farhadi & nilpour, 2006 & Narenjithani & Mirkamali, 2020؛ Ghorbani & Rashidy-Pour, 2014) در الگوی پیشنهادی برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی این چالش‌ها نیز دیده شده است و محتوای برنامه به شکلی است که دانش‌آموختگان این دوره می‌توانند تا حد زیادی این چالش‌ها را برطرف کنند. دانش‌آموختگان دوره دکتری تحقیقات آموزشی با دانش و مهارت روش‌شناسی که کسب کرده‌اند می‌توانند در زمینه تولید و خلق دانش بومی نظام آموزشی کشور نقش‌آفرینی کنند و تربیت دانش‌آموختگانی با دانش و مهارت سطح بالای روش‌شناسی پژوهش، ظرفیت شکل‌گیری گفتمان پژوهش اصیل و باکیفیت و مبتنی بر نیاز نظام آموزشی را ایجاد کند و به‌تبع آن جذب متخصصان روش‌شناسی پژوهش در دانشکده‌های علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان و مناصب مرتبط با پژوهش در آموزش و پرورش می‌تواند پاسخ مناسبی به تربیت معلم پژوهشگر، تربیت متخصص روش‌شناسی، طراحی مناسب برنامه‌های درسی روش‌شناسی پژوهش در طراز اسناد بالادستی و به‌علاوه پاسخ مناسبی به تظاهرگرایی علمی در نظام آموزشی و ترویج مقاله‌گرایی به ارمغان آورد.

در برنامه‌درسی برخی از دانشگاه‌های مورد مطالعه عنوان درسی فلسفه تحقیقات آموزشی و تحقیقات موضوعی در تعلیم و تربیت نیز ارائه شده است و باتوجه به عدم توجه به مفاهیم بنیادین روش‌شناسی پژوهش و نبود آموزش‌های مسئله‌محور و پژوهش‌محور در ایران (Naji, 2006)، عدم توجه به بنیادهای نظری فلسفه علم در روان‌شناسی و علوم تربیتی (Latafadi, Nowrozi, & Hosseini, 2006)، بی‌توجهی به مباحث اخلاق پژوهش و مغفول ماندن بخش عملی روش پژوهش (کائیدی و همکاران، ۱۴۰۰) و چالش نقش‌آفرینی اساتید و دانشجویان، مشکلات ساختاری و عدم توجه به کیفیت و زیرساخت‌های پژوهش در آموزش عالی (Kaeedi, nasr, Sharifian & Moosavipour, 2022) این دو عنوان درسی نیز در برنامه‌درسی پیشنهادی به‌منظور پاسخگویی به این چالش‌ها ارائه شده است. فلسفه تحقیقات آموزشی فراگیران را با مسائل بنیادین و نظری پژوهش‌های تربیتی و همچنین مکاتب فلسفی و کاربرد آن‌ها در تحقیقات تربیتی در سطح بالا آشنا می‌کند؛ به عبارت دیگر دانشجویان در این درس به درک مناسبی از ارتباط روش‌شناسی پژوهش و فلسفه تعلیم و تربیت دست می‌یابند و به‌تبع آن نقش‌آفرینی اساتید و دانشجویان به‌خصوص ارتباط اساتید فلسفه تربیت با دانشجویان تحقیقات آموزشی جایگاه خود را پیدا خواهد کرد. به‌علاوه ارائه درس تحقیقات

موضوعی، دانشجویان تحقیقات آموزشی را روش‌های پژوهش در برنامه‌درسی در سطح بالا آشنا می‌کند که از مزایای ارائه این درس می‌توان به کسب دانش پژوهش در برنامه درسی و ارتباط اساتید برنامه‌درسی با دانشجویان تحقیقات آموزشی و شناسایی مسائل و مشکلات مختلف در طراحی، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی اشاره کرد و همچنین شناخت روش پژوهش مناسب (عمدتاً پژوهش کیفی در برنامه‌درسی) و به‌کارگیری آن در برنامه‌درسی و آموزش از مواردی است که دانشجویان تحقیقات آموزشی باید کسب کنند.

چنانچه در پیشینه پژوهش اشاره شد، یافته‌های پژوهشی دنیل، کومار و اومار^۱ (۲۰۱۸) نشان می‌دهد که در تدوین برنامه‌درسی تحقیقات تربیتی باید بر درک نظریه، کشف حقایق و کسب مهارت‌های پژوهش توجه شود. در این زمینه لازم است دانشجویان درک عمیقی از گردآوری و تحلیل داده‌ها، نقد سایر پژوهش‌ها و نقش آن در شکل‌دهی به پیامدهای پژوهش را کسب کنند و این مورد به‌خوبی در برنامه‌درسی پیشنهادی در عنوان درسی فلسفه تحقیقات آموزشی گنجانده شده است. دنیل^۲ (۲۰۱۸) نیز یکی از دغدغه‌های جهانی برنامه‌ریزان درسی آموزش عالی را تهیه یک برنامه‌درسی روش‌شناسی پژوهش می‌داند که از کیفیت مناسب برخوردار باشد و به نیازهای نظام آموزشی به‌خوبی پاسخ دهد. در برنامه درسی پیشنهادی دوره دکتری تحقیقات آموزشی علاوه بر استفاده از تجارب جهانی، نیازهای آموزشی کشور و اهداف مدنظر در اسناد بالادستی نیز به‌خوبی دیده شده است. از طرفی، دروس مرتبط با روش‌شناسی پژوهش تربیتی از مسائل چالش‌انگیز برای تدریس محسوب می‌شود و بسیاری از دانشجویان حوزه آموزش و پرورش در این دروس دارای ضعف‌های جدی هستند (Gurung & Stoa, 2020)؛ کاربرد آن را درک نمی‌کنند (Murtonen, 2015) و مسئولان نیز به تحقیقات آموزشی توجه جدی ندارند (Sizemore & Lewandowski, 20019). ایجاد دوره دکتری تحقیقات آموزشی می‌تواند ضعف‌های مورد اشاره را به‌خوبی پوشش دهد و گفتمان پژوهش را در نظام آموزشی ارتقا دهد و به جایگاه واقعی خود نزدیک سازد. برنامه‌درسی روش‌شناسی پژوهش تربیتی با توجه به نیازهای نظام آموزشی دارای پیچیدگی‌های خاصی است و نتایج پژوهش صاحب‌نظرانی از جمله ارلی (۲۰۱۴) و براوجلیا و جکسون (۲۰۱۲) نشان می‌دهد در تعریف آن نظر یکسانی ندارند و لازم است در این خصوص همگرایی ایجاد شود. تدوین برنامه‌درسی مبتنی بر تجارب دانشگاه‌های معتبر جهان می‌تواند پاسخ مناسبی در راستای ایجاد همگرایی برنامه درسی روش‌شناسی پژوهش باشد. ارائه درس فلسفه تحقیقات آموزشی و تحقیقات موضوعی در راستای ایجاد چارچوب نظری منسجم و حدود و ثغور مفهومی رشته با الهام از تجارب سایر دانشگاه‌ها ارائه شده است و محتوای این درس می‌تواند به مبانی برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی انسجام بخشد.

در زمینه تدوین محتوای برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی، برون و همکاران (۲۰۲۰) به لزوم تعریف حدود و ثغور مفهومی برنامه‌درسی روش‌شناسی پژوهش اشاره کرده‌اند و همگرایی و ارتباط مؤثر بین محتوای دروس روش تحقیق، آمار و روان‌شناسی را مدنظر قرار داده و پیشنهاد کرده‌اند که در زمینه تدوین محتوای برنامه‌درسی نیز مطالعات جامع‌تری انجام شود و نیازهای پژوهشی نظام آموزشی در این محتوا گنجانده شود. در الگوی پیشنهادی برنامه درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی، همگرایی و ارتباط مؤثر محتوای برنامه‌درسی آمار و روش تحقیق مبتنی بر یافته‌های پژوهش حاضر ارائه شده است؛ روش‌های پیشرفته تحلیل آماری در دو عنوان درسی ۱ و ۲ و در دو نیمسال ارائه می‌شود و تأکید بر تحلیل‌های پیشرفته آماری در موضوعات: میانگین‌ها، نسبت‌ها، تحلیل واریانس و کوواریانس، آمار ناپارامتری، رگرسیون چندگانه، تحلیل‌های چندمتغیره، تحلیل مسیر و تحلیل عاملی ارائه شده است. روش‌های پیشرفته تحقیق کیفی: این عنوان درسی نیز در بین دانشگاه‌های مورد مطالعه به شکل یکسانی برای دانشجویان ارائه می‌شود. در این درس عناوینی همچون مبانی نظری و کاربرد انواع مختلف روش‌های پژوهش کیفی از جمله: پدیدارشناسی، نظریه بر خاسته از داده‌ها، تجربه زیسته و سایر مطالعات کیفی ارائه می‌شود. لازم به ذکر است که تأکید دوره

1- Daniel, Kumar & Omar

2- Daniel

بر روش‌های مختلف تحلیل داده‌های حاصل از پژوهش کیفی است. روش‌های پیشرفته تحقیق کمی: در این دوره محتوای مشترکی از تحقیقات آزمایشی و شبه‌آزمایشی و حتی پیمایشی با تأکید بر گردآوری، تحلیل و تفسیر پیشرفته داده‌ها ارائه می‌شود. تحقیقات آزمایشی سهم بیشتری از محتوای این درس را به خود اختصاص می‌دهد و رویکرد اصلی این درس نیز با تأکید بر کاربرد روش‌های تحلیل کمی در تحقیقات آموزشی ارائه می‌شود. روش پژوهش آمیخته: این دوره با عنوان‌های همچون راهبردهای تلفیق پژوهش کمی و کیفی و روش پژوهش آمیخته در دانشگاه‌های شیکاگو و جرج مانسون ارائه می‌شود و سایر دانشگاه‌های مورد مطالعه فاقد این عنوان درس هستند. لازم به توجه است که در هر دو عنوان راهبردهای تلفیق پژوهش کمی و کیفی و روش پژوهش آمیخته محتوی تقریباً یکسان است و راهبردها، رویه‌ها، رویکردها و روش‌های پژوهش آمیخته مورد تأکید است. مدل‌یابی معادلات ساختاری: روش‌های مختلف مدل‌سازی معادلات ساختاری با تأکید بر روش رگرسیون چندگانه، تحلیل مسیر و تحلیل عاملی با تأکید بر نرم‌افزارهای لیزرل و امپلاس آموزش داده می‌شود. ارزیابی برنامه و مؤسسات: در این درس که با عنوان‌های سنجش و ارزیابی آموزشی، روش‌های ارزیابی برنامه و ارزیابی برنامه آموزشی ارائه می‌شود، مطالب مشترکی شامل موضوعاتی همچون مدل‌ها و الگوهای ارزشیابی، اصول سنجش و ارزشیابی آموزشی، ملاک‌ها و معیارهای ارزیابی، ابزارهای گردآوری اطلاعات در ارزشیابی، نظام‌های اطلاعاتی، تحلیل داده‌ها، تفسیر یافته‌ها و گزارش آن ارائه می‌شود. به عبارت دیگر محتوای غالب در برنامه‌درسی دانشگاه‌های مورد مطالعه، عناوینی هستند که به آن‌ها اشاره شد. کاربرد نظریه‌های اندازه‌گیری: این درس با عنوان‌های مختلفی در دانشگاه‌های مورد مطالعه ارائه می‌شود؛ اما محتوای آن‌ها مشترک است. تأکید بر مفاهیم نظریه‌های کلاسیک و جدید اندازه‌گیری و مفروضات آن، پایایی، پارامتر سؤال پاسخ، مدل‌های دو و چند ارزشی، ساخت آزمون، سوگیری نتایج آزمون و هم‌ترازسازی است. محتوای این دوره با تأکید بر کاربرد این مفاهیم در تحقیقات آموزشی ارائه می‌شود.

ارائه الگو

مقدمه

پیشرفت علوم و تأثیر چشمگیر آن در زندگی بشر، به استفاده از روش علمی اعتبار خاصی بخشیده است و در واقع عامل اساسی گسترش علوم و تکنولوژی کاربرد روش علمی است. در حوزه‌های مختلف علوم از روش‌های علمی خاص آن حوزه استفاده می‌شود؛ در حوزه علوم انسانی و به طور خاص در حوزه علوم رفتاری که بیشتر با شناخت رفتار و خصوصیات ذهنی و روانی و ایجاد تغییر در رفتار انسان و مسائل مختلف آموزش و یادگیری سروکار دارد از روش‌های علمی تحقیقات آموزشی به عنوان زبان علمی استفاده می‌شود. تحقیقات آموزشی، یکی از شاخه‌های علوم تربیتی است که به جنبه‌های آماری، روش پژوهش، سنجش و ارزیابی آموزش می‌پردازد؛ بنابراین موضوعاتی همچون روش‌های تحقیق (کمی، کیفی و آمیخته)، آمار استنباطی و پیشرفته در علوم رفتاری، موضوعات سنجش و اندازه‌گیری، موضوعات آموزش و یادگیری و سایر موضوعات مشابه در زمینه روش علمی و آموزشی که جنبه تحقیقاتی داشته باشد، در ذیل شاخه تحقیقات آموزشی قابل تعریف است. تحقیقات آموزشی با آمار، انواع روش‌های پژوهش و مسائل سنجش و اندازه‌گیری در تعلیم و تربیت سروکار داشته و به دنبال یافتن روش‌های پیشرفته برای گردآوری، تحلیل اطلاعات و تفسیر آن‌ها است.

برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی باهدف تربیت و پرورش یادگیرندگان به عنوان سرمایه انسانی متعهد و متخصص، از طریق انجام تحقیقات کلان و خرد در مورد مسائل مختلف آموزشی ارائه می‌شود؛ بنابراین یکی از اهداف اساسی این رشته، پاسخ‌گویی به نیازهای پژوهشی آموزش و پرورش، آموزش عالی و سایر نهادهای انتفاعی و غیرانتفاعی مرتبط با حوزه آموزش از جمله: آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، آموزش در علوم پزشکی و سازمان‌های صنعتی و مهارتی است. تمرکز بر استفاده از روش‌های پیشرفته

آمار، روش‌های پیشرفته تحقیق و روش‌های نوین سنجش و اندازه‌گیری در پاسخ‌گویی به این نیاز است. اهداف دوره دکتری تحقیقات آموزشی به طور خلاصه در قالب اهداف کلی و اختصاصی به شرح ذیل است.

هدف کلی

توانمندسازی دانشجویان از بُعد نظری و عملی و قابلیت دستیابی و حرکت در راستای مرزهای دانش تخصصی، مهارت‌آموزی حرفه‌ای و ایجاد بینش در زمینه سنجش و تحقیقات آموزشی، پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه علمی هماهنگ با اسناد بالادستی و الزامات محیطی و بافتاری در حال دگرگونی است. این هدف با تأکید بر توسعه شایستگی‌های پژوهشی، توانمندسازی در طراحی، اجرا و نظارت بر پروژه‌های تحقیقاتی نوین، و ارتقاء قابلیت‌های تحلیلی دانشجویان به تقویت توانایی آن‌ها در حل مسائل پیچیده آموزشی کمک می‌کند. همچنین، با توجه به تحولات سریع فناوری و نیاز به نوآوری در روش‌های تدریس و ارزیابی، دانشجویان باید توانایی استفاده از ابزارهای دیجیتال و نرم‌افزارهای پیشرفته را کسب کنند. در این راستا، پرورش پژوهشگران حرفه‌ای که برای تدریس دروس تخصصی و دوره‌های حرفه‌ای پژوهش آماده شده و بتوانند روش‌های نوین و پیشرفته تحقیق را به‌طور مؤثر در مراکز علمی، صنعتی و دانشگاهی تدریس کنند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است تا آنان بتوانند در محیط‌های آموزشی متنوع موفق عمل کنند.

اهداف اختصاصی

هدف از اجرای برنامه دکتری تحقیقات آموزشی، تربیت افراد متخصصی است که بتوانند:

- دانشجویان دوره دکتری تخصصی تحقیقات آموزشی باید به سطوح عالی شایستگی‌های زیربنایی در زمینه تمایز و نقد دیدگاه‌های فلسفی پژوهش دست یابند تا این دانش را به‌عنوان اساس و بنیانی برای نقادی، طراحی و اجرای انواع فعالیت‌های علمی و تحقیقات حرفه‌ای در حوزه تحقیقات آموزشی نهادینه کنند
- دانشجویان دوره دکتری تخصصی تحقیقات آموزشی باید سطوح عالی شایستگی‌های زیربنایی (دانش، مهارت، نگرش، ارزش‌ها، باورها و توانمندی) و تجارب ارزش‌آفرین در زمینه نظریه‌ورزی و کاربرد انواع رویکردها، استدلال‌ها، راهبردها، روش‌ها، فنون، ابزارها و شیوه‌های پژوهش در تحقیقات آموزشی را به‌دست آورده و در خود و عملکرد حرفه‌ای خویش نهادینه کنند. این هدف با تأکید بر توسعه مهارت‌های عملی از طریق پروژه‌های کاربردی و کارآموزی در مؤسسات آموزشی، گنجاندن فناوری‌های نوین آموزشی و تحقیقات مبتنی بر داده، تشویق به پژوهش‌های بین‌رشته‌ای و فراهم کردن فرصت‌های یادگیری فعال از جمله کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی، و همچنین توسعه نظام ارزیابی شایستگی‌ها برای ارزیابی مستمر پیشرفت دانشجویان، به یک برنامه آموزشی جامع‌تر و مؤثرتر تبدیل می‌شود که نه‌تنها بر روی نظریه‌ها بلکه بر روی کاربرد عملی آن‌ها نیز تمرکز دارد
- سطوح عالی شایستگی‌های زیربنایی مرتبط با علم آمار را به‌عنوان ابزار اساسی برای فعالیت‌های حرفه‌ای پژوهش به‌دست آورده و نهادینه کنند. این هدف با تأکید بر کاربرد عملی آمار در تحلیل داده‌ها، توسعه مهارت‌های تحلیل کمی، کیفی و آمیخته، و توانمندسازی در استفاده از نرم‌افزارهای آماری و روش‌های نوین تحقیقاتی، به تقویت توانایی‌های پژوهشی دانشجویان کمک می‌کند.

- به سطوح عالی شایستگی‌های زیربنایی در زمینه نظریه‌های کلاسیک و نوین سنجش آموزش و روان‌سنجی دست یابند و این شایستگی‌ها را در خویش به‌عنوان ابزاری اساسی برای فعالیت‌های حرفه‌ای پژوهشی نهادینه کنند. این هدف با تأکید بر تحلیل نقادانه دیدگاه‌های فلسفی سنجش، توسعه مهارت‌های تحلیل داده‌ها و توانمندسازی در ساخت ابزارها و فنون پژوهشی، به تقویت توانایی‌های پژوهشی دانشجویان کمک می‌کند. همچنین، آشنایی با نقاط قوت و ضعف نظریه‌های مختلف سنجش آموزش و روان‌سنجی، کیفیت تحقیقات آموزشی و دقت در ارزیابی‌ها را افزایش می‌دهد.
- به سطوح عالی شایستگی‌های زیربنایی در روان‌شناسی تربیتی، شناختی، اجتماعی و آموزش به‌عنوان مبنایی برای تحقیقات آموزشی دست یابند. این هدف با تأکید بر توسعه مهارت‌های تحلیلی و نقادانه، درک عمیق از نظریه‌های آموزشی، روان‌شناختی به ویژه روان‌شناسی تربیتی، شناختی و اجتماعی، و توانایی کاربرد این دانش در طراحی و ارزیابی برنامه‌های آموزشی، تحقق می‌یابد.
- باید توانایی تدریس مجموعه دروس روش‌های پیشرفته تحقیق، آمار و ارزشیابی را در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی با سطح و کیفیت بالا به‌دست آورند. این هدف با تأکید بر تسلط بر مبانی نظری و عملی این دروس، توسعه مهارت‌های تدریس و توانمندسازی در ایجاد محتوای آموزشی جذاب و کاربردی، به ارتقاء کیفیت آموزش در حوزه‌های پژوهشی کمک می‌کند. همچنین، آشنایی با روش‌های نوین تدریس و ارزیابی می‌تواند تأثیر مثبتی بر یادگیری دانشجویان داشته باشد.
- به‌عنوان پژوهشگر حرفه‌ای، مشاور و راهنمای تحقیقات آموزشی به سازمان‌ها و مؤسسات علمی، آموزشی، صنعتی، مهارتی و پزشکی خدمت کنند. این هدف با تأکید بر توسعه شایستگی‌های تحلیلی و پژوهشی دانشجویان، توانمندسازی آن‌ها در استفاده از روش‌های نوین تحقیق و ایجاد راهکارهای مبتنی بر شواهد، به تقویت نقش آن‌ها به‌عنوان کاتالیزورهای تغییر در نظام‌های آموزشی و غیرآموزشی کمک می‌کند. همچنین، دانش‌آموختگان باید با شناخت ذینفعان و سازمان‌های مرتبط، توانایی ارتباط مؤثر با ذی‌نفعان مختلف را کسب کنند تا بتوانند نیازهای خاص هر سازمان را شناسایی کرده و راهنمایی‌های علمی و عملی مناسبی ارائه دهند. این رویکرد نه تنها به ارتقاء کیفیت آموزش و پژوهش در این سازمان‌ها کمک می‌کند، بلکه موجب تقویت پیوند میان علم و عمل در حوزه‌های مختلف نیز خواهد شد.
- دانشجویان دوره دکتری تخصصی تحقیقات آموزشی باید در زمینه مسائل ارزیابی، سنجش و اندازه‌گیری به‌منظور ارزیابی وضعیت‌های مختلف برنامه‌های آموزشی، ساخت آزمون و بررسی شاخص‌های روان‌سنجی دارای شایستگی و صلاحیت باشند. این هدف با تأکید بر تسلط بر نظریه‌ها و روش‌های نوین ارزیابی و سنجش، توانمندسازی دانشجویان در طراحی ابزارهای ارزیابی معتبر و پایدار، و تحلیل دقیق داده‌های به‌دست‌آمده از آزمون‌ها و ارزیابی‌ها تحقق می‌یابد. همچنین، آشنایی با اصول روان‌سنجی و توانایی تفسیر نتایج به‌دست‌آمده از ابزارهای سنجش، به دانشجویان کمک می‌کند تا بتوانند به‌طور مؤثر در بهبود کیفیت برنامه‌های آموزشی و ارتقاء یادگیری دانش‌آموزان و دانشجویان نقش‌آفرینی کنند. این رویکرد نه تنها به ارتقاء دقت ارزیابی‌ها کمک می‌کند، بلکه موجب ایجاد اعتماد در نتایج به‌دست‌آمده و تقویت فرآیندهای تصمیم‌گیری در سازمان‌های آموزشی می‌شود.
- دانش‌آموختگان دوره دکتری تخصصی تحقیقات آموزشی باید توانایی اجرای بهینه نیازسنجی پژوهشی در سطح ملی، انجام طرح‌های پژوهشی ملی، نظارت و هدایت فرایند کلان پروژه‌ها را خواهند داشت، در فرایندهای کلان ملی و فراملی، بر طرح‌ها نظارت کنند. این هدف با تأکید بر توسعه مهارت‌های تحلیلی و پژوهشی، به آن‌ها امکان می‌دهد تا در

راستای حکمرانی پژوهشی در نظام‌های آموزشی و غیرآموزشی، توانمندی‌های تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری حرفه‌ای را کسب کنند. همچنین، این دانشجویان می‌توانند به‌عنوان مشاوران کلیدی در فرآیندهای تصمیم‌گیری عمل کرده و نقش مؤثری در ارتقاء کیفیت سیاست‌گذاری‌های آموزشی و پژوهشی ایفا کنند، که به نوبه خود به بهبود کارایی نظام‌های آموزشی و پاسخگویی به نیازهای جامعه کمک خواهد کرد.

طول دوره و شکل آن

دوره دکتری تحقیقات آموزشی به‌صورت آموزشی و ناپیوسته بوده و به دو مرحله آموزشی و پژوهشی تقسیم می‌شود. مرحله آموزشی از زمان پذیرفته‌شدن دانشجو در امتحان ورودی آغاز و به امتحان جامع ختم می‌شود. این مرحله ۵ نیمسال تحصیلی را شامل می‌شود. مرحله پژوهشی پس از مرحله آموزش آغاز و با تدوین رساله و دفاع از آن پایان می‌پذیرد. به استناد ماده ۲۴ آیین‌نامه آموزشی و پژوهشی دوره دکتری (Ph.D.) حداکثر مدت مجاز تحصیل در دوره دکتری ۴/۵ سال است.

شرایط گزینش داوطلبان ورود به رشته

- دارا بودن شرایط عمومی ورود به آموزش عالی
- داشتن دانشنامه کارشناسی‌ارشد در رشته تحقیقات آموزشی و رشته‌های مشابه نظیر ارزشیابی آموزشی، سنجش آموزش، روان‌سنجی، سنجش و اندازه‌گیری و روان‌شناسی تربیتی از دانشگاه‌های معتبر داخل یا خارج از کشور که به تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری رسیده باشد.
- تبصره ۱: داوطلبانی که دارای گواهینامه کارشناسی‌ارشد غیر از رشته تحقیقات آموزشی هستند، در صورت قبول شدن در آزمون ورودی ملزم به گذراندن دروسی از دوره کارشناسی‌ارشد تحقیقات آموزشی (دروس جبرانی) می‌باشند که توسط گروه آموزشی تعیین می‌شود.
- گزینش دانشجو مطابق با ضوابط و مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و موفقیت در آزمون ورودی سازمان سنجش آموزش کشور دانشگاه ذی‌ربط خواهد بود.
- تبصره ۲: داوطلبانی که در دوره روزانه کارشناسی‌ارشد به‌عنوان استعداد درخشان معرفی شده‌اند در صورت احراز سایر شرایط که توسط دانشگاه پذیرنده اعلام خواهد شد، می‌توانند بدون شرکت در آزمون در مصاحبه علمی تخصصی شرکت کنند (شرکت در مصاحبه به منزله قبولی نهایی نیست)
- داشتن معرفی‌نامه مبنی بر صلاحیت تحصیل در دوره دکتری، توسط استاد راهنمای دوره کارشناسی‌ارشد و یک نفر دیگر از اساتید گروه، الزامی است.

مواد و ضرایب آزمون کتبی

آزمون کتبی به‌منظور تعیین میزان آشنایی داوطلب با پایه‌های اصلی رشته به‌صورت هماهنگ توسط سازمان سنجش آموزش کشور برگزار می‌شود. مواد آزمون کتبی برای ورود به دوره دکتری تحقیقات آموزشی عبارت‌اند از:

- استعداد تحصیلی با ضریب ۱، آزمون زبان عمومی با ضریب ۱، نظریه‌های یادگیری و آموزش با ضریب ۴، روش‌های آماری در سطح کارشناسی ارشد با ضریب ۴، روش‌های پژوهش در روان‌شناسی و علوم تربیتی (کمی، کیفی و آمیخته) با ضریب ۴، سنجش و اندازه‌گیری (نظریه کلاسیک اندازه‌گیری و نظریه سؤال-پاسخ) ضریب ۴
- تعداد کل واحدهای این دوره ۳۶ واحد به شرح زیر است: دروس اصلی ۱۲ واحد، دروس اختیاری ۶ واحد و دروس پیش‌نیاز ۴ واحد که در صورت صلاحدید گروه آموزشی ارائه خواهد شد (غیر از دروس جبرانی برای رشته‌های تحصیلی غیرمرتبط است) و رساله تحصیلی ۱۸ واحد درسی است که زیر نظر اساتید گروه آموزشی انجام می‌گیرد و دانشجو موظف است در حضور اساتید راهنما و مشاور و داوران از رساله تحصیلی خود دفاع کند.

جدول شماره ۵. الگوی برنامه درسی دکتری تحقیقات آموزشی

عنوان	هدف	محتوا	روش تدریس و ارزشیابی
تحلیل رگرسیون و همبستگی	این درس باهدف استفاده از روش‌های پیشرفته همبستگی و رگرسیون برای تبیین و تفسیر نتایج تحقیقات آموزشی به ارزش ۲ واحد درسی و به شکل پیش‌نیاز ارائه می‌شود	روش‌های تحلیل دومتغیره و چندمتغیره، تحلیل همبستگی غیرخطی و تفکیکی، تحلیل مدل‌های مختلف رگرسیون، تحلیل رگرسیون با تأکید بر تحلیل واریانس و کوواریانس، تحلیل رگرسیون لجستیک، توان آماری، تحلیل مسیر با تأکید بر مفاهیم تحقیقات آموزشی و کاربرد رایانه در روش‌های همبستگی و رگرسیون محتوای درس را تشکیل می‌دهد.	مفاهیم پایه به شکل نظری ارائه و انجام پروژه مورد تأکید است. ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه و تحلیل دانشجو از مطالب خواهد بود
نگارش علمی	این درس باهدف کسب توانایی مهارت نگارش گزارش علمی و نقد و بررسی منابع مکتوب به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس پیش‌نیاز است.	کسب دانش در مورد روش‌های تنظیم جملات و پاراگراف‌نویسی، آشنایی و درک عمیق ساختار انواع نگارش‌ها، مقالات و گزارش‌های علمی، درک عمیق و مطالعه روش‌های نقد و بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش، آشنایی با شیوه‌های نقد کتاب و منابع مکتوب، آشنایی با شیوه‌های مختلف استناددهی به منابع و مستندسازی موارد مورداستفاده در پژوهش، آشنایی با روش‌های فیش‌برداری و خلاصه‌نویسی علمی، آشنایی با روش‌های جست‌وجوی علمی در منابع دیجیتال و نگارش اطلاعات لازم برای گزارش‌دهی و آشنایی با سایت‌های علمی، انجمن‌های علمی و نشریات معتبر در حوزه تحقیقات آموزشی محتوای درسی را تشکیل می‌دهند	مفاهیم پایه به شکل نظری ارائه و انجام پروژه مورد تأکید است. ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه و تحلیل دانشجو از مطالب خواهد بود
یادگیری و نظریه‌های یادگیری	این درس باهدف درک عمیق و کاربرد نظریه‌های یادگیری در تحقیقات آموزشی به ارزش ۲	مبانی نظری نظریه‌های یادگیری، درک عمیق مفاهیم و مفروضه‌های نظریه رفتارگرایی، درک عمیق مفاهیم و مفروضه‌های نظریه یادگیری	مفاهیم پایه به شکل نظری ارائه و انجام پروژه و نقد و بررسی آن در کلاس درس مورد تأکید است.

عنوان	هدف	محتوا	روش تدریس و ارزشیابی
	واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس پیش‌نیاز است	اجتماعی، درک عمیق مفاهیم و مفروضه‌های نظریه گشتالت، درک عمیق مفاهیم و مفروضه‌های نظریه شناخت و فراشناخت، درک عمیق مفاهیم و مفروضه‌های نظریه ساخت‌گرایی، درک عمیق مفاهیم و مفروضه‌های نظریه پردازش اطلاعات و درک عمیق مفروضه‌های نظریه عصبی - فیزیولوژیکی و کاربرد آن در تحقیقات آموزشی محتوای درسی را تشکیل می‌دهد.	ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه و تحلیل دانشجو از مطالب ارائه شده خواهد بود.
روش‌شناسی پژوهش کمی	این درس با درک عمیق اصول و روش‌های تحلیل آماری طرح-های پیمایشی، شبه‌آزمایشی و آزمایشی در تحقیقات آموزشی به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس اصلی است.	طراحی و تحلیل انواع مختلف داده‌های پیمایشی، طراحی و تحلیل داده‌های شبه‌آزمایشی، طراحی و تحلیل داده‌های آزمایشی، طراحی انواع طرح‌های آزمایشی و کاربرد راینه در تحقیقات آموزشی با روش کمی، محتوای درس را تشکیل می‌دهد.	این درس با روش بحث گروهی تدریس و طراحی و تکمیل پروژه عملی زیر نظر استاد مورد تأکید است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال در تدوین محتوای برنامه کلاسی است.
روش‌شناسی پژوهش کیفی	این درس باهدف درک عمیق روش‌ها و رویکردهای پژوهش کیفی با تأکید بر مبانی فلسفی، اخلاقی، ارزشی و الزامات اجرایی پژوهش کیفی و نقد و بررسی رویکردهای پژوهش کیفی به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس اصلی است	فلسفه روش‌های پژوهش کیفی و بررسی ویژگی‌های آن، نقد و ارزیابی روش‌های مختلف پژوهش کیفی، انواع پژوهش‌های کیفی: نظریه برخاسته از داده‌ها، قوم‌نگاری، پدیدارشناسی، پدیدارنگاری، مصاحبه گروه‌های کانونی و مطالعه موردی، بررسی مسائل اخلاقی و ارزشی در پژوهش کیفی، انواع طرح‌های پژوهش کیفی و نقد و بررسی آن، فرایند گردآوری و تحلیل داده‌ها و نقد و بررسی آن و گزارش‌نویسی در پژوهش کیفی و نقد و ارزیابی آن محتوای این درس را تشکیل می‌دهد.	این درس با روش بحث گروهی تدریس و طراحی و تکمیل پروژه عملی زیر نظر استاد است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال در تدوین محتوای برنامه کلاسی است.
روش‌شناسی پژوهش آمیخته	این درس باهدف درک عمیق مفاهیم و راهبردها و روش‌های پژوهش آمیخته در تحقیقات آموزشی به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس اصلی است.	بررسی و نقد مفاهیم بنیادین و نظری، معرفی رویکردهای روش پژوهش آمیخته، طراحی و تفسیر روش موازی همگرا، طراحی و تفسیر روش متوالی توضیحی، طراحی و تفسیر روش متوالی اکتشافی، طراحی و تفسیر روش لانه‌ای، طراحی و تفسیر روش تحولی و طراحی و تفسیر روش چندمرحله‌ای محتوای این درس را تشکیل می‌دهد.	این درس با روش بحث گروهی تدریس و طراحی و تکمیل پروژه عملی زیر نظر استاد است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال در تدوین محتوای برنامه کلاسی است.

عنوان	هدف	محتوا	روش تدریس و ارزشیابی
کاربرد نظریه‌های اندازه‌گیری در تحقیقات آموزشی	این درس باهدف درک عمیق مفاهیم و کاربرد بنیادهای نظری و روش‌های مرسوم نظریه کلاسیک و نظریه سؤال - پاسخ اندازه‌گیری در تحقیقات آموزشی به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس اصلی است.	درک عمیق مفاهیم آماری و مفروضه‌های موردنیاز نظریه کلاسیک و نظریه سؤال - پاسخ، درک عمیق مفاهیم و کاربرد روش‌های پایایی آزمون مبتنی بر نظریه‌های اندازه‌گیری در تحقیقات آموزشی، درک عمیق مفاهیم و کاربرد روش‌های روایی آزمون مبتنی بر نظریه‌های اندازه‌گیری، درک عمیق مفاهیم نمره واقعی و خطای اندازه‌گیری و کاربرد آن در تحقیقات آموزشی، سوگیری نتایج آزمون با تأکید بر کاربرد آن تحقیقات آموزشی، فرایند ساخت آزمون با تأکید بر کاربرد نظریه کلاسیک و نظریه سؤال - پاسخ، آزمون‌های شناختی و تشخیصی طراحی، اجرا و تفسیر آزمون‌های محقق ساخته با تأکید بر کاربرد آن تحقیقات آموزشی و درک عمیق مفاهیم و کاربرد آزمون‌های چیرگی محتوای درسی را تشکیل می‌دهد.	این درس با روش بحث گروهی تدریس و طراحی و تکمیل پروژه عملی زیر نظر استاد مورد تأکید است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال در تدوین محتوای برنامه کلاسی است. انجام پروژه‌ها با استفاده از نرم‌افزار و بررسی و تحلیل خروجی حاصل از آن در کلاس درس مورد تأکید است.
فلسفه تحقیقات آموزشی	این درس باهدف درک عمیق و کاربرد دیدگاه‌ها و مکاتب فلسفی در تحقیقات آموزشی به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس اصلی است	درک عمیق مفاهیم و مفروضه‌های مرتبط با دیدگاه‌های فلسفی زیربنایی علم نظیر و واقع‌گرایی، انتقادی، پندارگرایی (تفسیرگرایی)، طبیعت‌گرایی، نظریه انتقادی، عمل‌گرایی، وجودگرایی، پساساختارگرایی و سازنده‌گرایی و کاربردها و تلویحات آن‌ها در تحقیقات آموزشی و مسائل مربوط به شناخت، معرفت، راه‌ها و شیوه‌های کسب دانش و ارزشیابی نقادانه دانش به‌دست آمده، محتوای درسی را تشکیل می‌دهد.	این درس با روش بحث گروهی تدریس و طراحی و تکمیل پروژه عملی زیر نظر استاد مورد تأکید است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال در تدوین محتوای برنامه کلاسی است.
مدل‌یابی معادلات ساختاری	این درس باهدف درک و کاربرد روش‌های مختلف مدل‌یابی معادلات ساختاری با تأکید بر تحقیقات آموزشی به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود. این درس جزء دروس اصلی دوره است	آشنایی با مدل‌های اندازه‌گیری برای صفات و طبقات مکنون و نهفته، آشنایی با مفاهیم و روش‌های تحلیل مسیر، آشنایی با مفاهیم و روش‌های تحلیل اکتشافی، آشنایی با مفاهیم و روش‌های عاملی تأییدی و آشنایی با مفاهیم و روش‌های سلسله‌مراتبی و کاربرد آن در تحقیقات آموزشی، محتوای درسی را تشکیل می‌دهد. آموزش محتوای این درس و انجام پروژه‌ها با نرم افزارهای موجود مدل‌یابی معادلات ساختاری مورد تأکید است.	این درس با روش بحث گروهی تدریس و طراحی و تکمیل پروژه زیر نظر استاد است. انجام پروژه‌ها با استفاده از نرم‌افزار و بررسی و تحلیل خروجی حاصل از آن در کلاس درس و ارزشیابی بر اساس کیفیت آن مورد تأکید است.

عنوان	هدف	محتوا	روش تدریس و ارزشیابی
تحقیقات موضوعی	این درس باهدف آشنایی و درک عمیق با تحقیقات موضوعی در تعلیم و تربیت به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود. این درس جزء دروس اختیاری دوره است	دانش عمیق در مورد روش‌های تحلیل مفهومی و زبانی، کسب دانش در مورد روش تأویل متن و هرمنوتیک، کسب دانش در مورد روش تبارشناسی و ساختارشکنی، کسب دانش در مورد روش پژوهش نقادانه (انتقادی)، کسب دانش در مورد روش‌های فراترکیب، کسب دانش در مورد روش‌های مرورهای نظام‌مند، نقادانه، دامته‌ای، توصیفی؛ کسب دانش در مورد جستارهای نظروزرانه، پژوهش‌های نظریه‌ای و کسب دانش در مورد شیوه‌های مفهوم‌پردازی، نظریه‌پردازی و توسعه نظریه‌ها محتوای درسی را تشکیل می‌دهد	این درس با روش بحث گروهی تدریس و طراحی و تکمیل پروژه عملی زیر نظر استاد مورد تأکید است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال است.
تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری آموزشی	این درس باهدف درک عمیق مطالب و مسائل تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری آموزشی به ارزش ۲ واحد درسی ارائه شده می‌شود. این درس جزء دروس اختیاری است	ماهیت و تعاریف تصمیم‌گیری، خط‌مشی‌گذاری و سیاست‌گذاری آموزشی رویکردهای سیاست‌گذاری مناسب در آموزش، دیدگاه سیستمی و یکپارچه در سیاست‌گذاری آموزشی، فرایند سیاست‌گذاری (دستور کار، تدوین، اجرا، ارزیابی، تغییر و پایان فرایند). نظریه‌ها و مدل‌های سیاست‌گذاری در آموزش، مدل‌ها و فرایند تحلیل سیاست‌های آموزشی، اجرا و پیاده‌سازی رسالت‌ها و بیانیه‌های مأموریت علمی، رویکرد تحلیل و انتقادی به اسناد بالادستی آموزش و رهیافت‌های برای بهبود و نمونه‌های واقعی و عملی از سیاست‌گذاری در آموزش و ارزیابی آن محتوای این درس را تشکیل می‌دهد.	روش بحث گروهی و طراحی و تکمیل پروژه عملی زیر نظر استاد مورد تأکید است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال در تدوین محتوا است.
کانون‌های ارزیابی و توسعه سازمان	این درس باهدف آشنایی با مفاهیم، اهمیت و فرایند فعالیت‌های کانون‌های ارزیابی و توسعه و نحوه به‌کارگیری آن در سازمان‌های آموزشی و غیرآموزشی است. این درس جزء دروس اختیاری است.	مفهوم‌شناسی مراکز سنجش و توسعه، بنیادهای کانون‌های ارزیابی، عناصر اصلی کانون ارزیابی و توسعه، گام‌های اجرایی در یک کانون ارزیابی و توسعه، مدل شایستگی و چگونگی طراحی آن برای مشاغل، ویژگی‌های ارزیابان و اصول ارزیابی در کانون‌های ارزیابی، انواع ابزارها، فرایند ساخت، رواسازی و به‌کارگیری تمرین‌ها در کانون‌های ارزیابی، مهارت‌های مصاحبه شایستگی محور و تفاوت آن با سایر شیوه‌های گردآوری داده‌ها،	این درس با روش بحث گروهی تدریس و طراحی و تکمیل پروژه عملی زیر نظر استاد مورد تأکید است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال در تدوین محتوای برنامه کلاسی است.

عنوان	هدف	محتوا	روش تدریس و ارزشیابی
		ویژگی‌های بازخورد بعد از ارزیابی و چگونگی ارائه آن، ویژگی‌ها، مزیت‌ها و محدودیت‌ها انواع کانون‌های ارزیابی سنتی، مجازی و ترکیبی، کانون ارزیابی در گذر زمان و نسل‌های آن، جایگاه کانون‌های ارزیابی در مراکز و سازمان‌های ایرانی، انواع کانون‌های ارزیابی و توسعه، کاربرد هوش مصنوعی در مراکز ارزیابی: چالش‌ها، تجربه‌ها و دستاوردها شامل: چالش‌های فعالیت و توسعه کانون‌های ارزیابی در مراکز صنعتی و آموزشی، ارائه بازخورد بعد از برگزاری کانون‌های ارزیابی، تدوین گزارش عملکرد از حضور در یکی از کانون‌های ارزیابی و توسعه در ایران (تجربه‌نگاری و گزارش مشاهدات) و تدوین گزارش چالش‌ها و مسائل کانون‌های ارزیابی محتوای این درس را تشکیل می‌دهد.	
مدل‌ها و رویکردهای نیازسنجی پژوهشی	این درس باهدف کسب توانایی در مورد مسئله‌یابی پژوهش به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس اختیاری است	برنامه‌ریزی پژوهشی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت، مرور و بازبینی قلمرو پژوهش، بررسی موانع و محدودیت‌ها، ارزیابی نتایج پژوهش‌های موجود، تدوین اهداف و استراتژی‌های پژوهشی، مشارکت‌دادن گروه‌های مختلف سازمان برای برنامه‌ریزی پژوهشی، تعیین ملاک و شاخص برای مشارکت‌دادن افراد در برنامه‌ریزی پژوهش، اولویت‌بندی منابع و محدودیت‌ها و موضوعات پژوهشی بر اساس تجزیه مسئله و قضاوت‌های تطبیقی، ترکیب اولویت‌های استخراج شده، روش‌های مختلف سناریونویسی و شناسایی، تحلیل و تفسیر مسائل حساس، مقیاس‌ها و پرسش‌نامه‌های نیازسنجی پژوهشی، کاربرد مصاحبه و فن دلفی و تحلیل هزینه فایده در نیازسنجی پژوهشی. تحلیل رویکردهای عرضه محور، تقاضامحور، آسیب‌شناختی، مدیریتی، سیستماتیک و موضوعی متناسب با موقعیت‌های سازمانی بر اساس تکنیک دلفی، فیش باول، تل استار و هزینه فایده محتوای این درس را تشکیل می‌دهد.	مفاهیم پایه به شکل نظری ارائه و انجام پروژه مورد تأکید است. ارزشیابی بر اساس کیفیت پروژه و تحلیل دانشجویان از مطالب خواهد بود

عنوان	هدف	محتوا	روش تدریس و ارزشیابی
نوآوری در تحقیقات آموزشی	این درس باهدف شناسایی و کاربرد نوآوری و فناوری‌های نوظهور در تحقیقات آموزشی به ارزش ۲ واحد درسی ارائه می‌شود و جزء دروس اختیاری است.	شناخت و مفهوم‌پردازی نوآوری و فناوری‌های نوظهور در حوزه تحقیقات، بررسی نقش نوآوری و فناوری‌های نوظهور (از جمله: هوش مصنوعی و علوم داده) در جنبه‌های مختلف پیشرفت کشور، آشنایی با نظریه‌های اقتصادی در زمینه نوآوری و فناوری‌های نوظهور، آشنایی با نقشه دانش و مدیریت نوآوری و فناوری‌های نوظهور در کشور با تأکید بر هوش مصنوعی و علوم داده، شناخت مهم‌ترین برنامه‌های توسعه نوآوری و فناوری نوظهور در آموزش (ابزارهای هوش مصنوعی و نرم‌افزارهای تحلیل داده)، شناسایی انواع راهبردهای نوآوری در حوزه تحقیقات آموزشی، ویژگی‌های سازمان‌های نوآور و ساختارهای نوآور در سازمان، شناسایی، ارزیابی، سرمایه‌گذاری و توسعه ایده‌های نوآور در سازمان، فرایندها و مدل‌های بازاریابی و تجاری‌سازی تحقیقات، تجاری‌سازی دستاوردهای تحقیقاتی با تأکید بر نقش ایده‌پردازان و سرمایه‌گذاران و توسعه ساختارهای تجاری‌سازی و ایده‌پردازی در سازمان محتوای این درس را تشکیل می‌دهد.	این درس با روش بحث گروهی ارائه و پروژه محور است. ارزشیابی هم بر اساس کیفیت پروژه‌ها و مشارکت فعال در تدوین محتوای برنامه درسی است.

توسعه و پیشرفت نظام آموزشی بر مبنای علم و دانش استوار است و پژوهش و خلق دانش از عناصر کلیدی رشد و توسعه در این زمینه به حساب می‌آید. توسعه و پیشرفت نظام آموزشی در صورتی محقق می‌شود که در برنامه‌ریزی‌های هدفمند و کلان، توجه مناسبی به امر پژوهش و تربیت پژوهشگران باصلاحیت، صورت پذیرد. در نظام آموزشی کشور زیرنظام‌های مختلفی مانند: پیش‌بینی، دبستان، متوسطه، آموزش عالی، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، آموزش در علوم پزشکی و سازمان‌های صنعتی وجود دارند که ضمن گستردگی در حوزه اجرا دارای مسائل و چالش‌های مربوط به خود نیز هستند به شکلی که پرداختن به موضوعات مربوط به آن‌ها به شکل علمی نیازمند وجود نیروی انسانی توانمند به‌خصوص در زمینه تحقیقات آموزشی است. با پرورش و به‌کارگیری صحیح از سرمایه‌های انسانی توانمند در حوزه اجرای طرح‌های پژوهشی در نظام آموزشی و سایر پژوهش‌های کاربردی به‌منظور پاسخ‌گویی مناسب به چالش‌ها و مسائل موجود، می‌توان دورنمای روشنی را برای ارتقای کیفیت این نظام و نظام‌های مرتبط ترسیم نمود.

در ارائه الگوی برنامه درسی پیشنهادی سعی شده است تا ضمن بهره‌گیری از تجارب دانشگاه‌های موفق جهانی، نیازهای پژوهشی نظام آموزشی کشور نیز دیده شود. به همین منظور در تدوین الگوی پیشنهادی، اهداف بیان شده در اسناد بالادستی نظام آموزشی در زمینه پژوهش و نوآوری ضمن مطابقت با برنامه‌درسی دانشگاه‌های مورد مطالعه، در برنامه پیشنهادی نیز ارائه شده است. با در نظر گرفتن این نکته که تاکنون پژوهشی با عنوان برنامه‌درسی دوره دکتری تحقیقات آموزشی انجام نشده است؛ پیشنهاد

می‌شود برنامه‌درسی پیشنهادی مطابق با الگوی ارائه شده با پذیرش دانشجوی دوره دکتری تحقیقات آموزشی در دانشگاه تهران به شکل آزمایشی اجرا شود؛ پس از دو دوره از اجرای برنامه پیشنهادی، مطابق با شرایط دانشگاه و مسائل روز نظام آموزشی، برنامه درسی مورد بازنگری قرار گیرد. همچنین به‌منظور بهره‌گیری از ظرفیت سایر دانشگاه‌های کشور برای تربیت نیروی انسانی متخصص در حوزه تحقیقات آموزشی، پیشنهاد می‌شود بعد از اجرای برنامه پیشنهادی در دانشگاه تهران، سایر دانشگاه‌های بزرگ کشور که دوره کارشناسی‌ارشد تحقیقات آموزشی و دوره دکتری سنجش و اندازه‌گیری را ارائه می‌کنند در صورت دارا بودن سایر شرایط از جمله ظرفیت اعضای هیئت‌علمی و اولویت‌های تحقیقاتی و امکان ارائه دروس پیشنهادی برنامه نسبت به پذیرش دانشجوی دوره دکتری تحقیقات آموزشی بر اساس برنامه پیشنهادی اقدام کنند.

منابع

- Akhavan Tafti, M., Taheri Ghaletak, F., & Mohsenpour, M. (2023). Evaluating the quality of master degree thesis of Educational Psychology graduates. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25(2), 87-113. (in Persian)
- Almasi, M. (2018). Comparative Education, Tehran: Roshd Publications. (in Persian)
- Altbach, P.G. (2004). Doctoral Education: Present Realities and Future Trends. *College and University Journal*, 80(2): 3-10.
- Arefi, M. (2014). Strategic curriculum planning in higher education, Jahad University Publications. (in Persian)
- Barnett, R. & Coate, K. (2005). Engaging the curriculum in higher education. The society for research in higher education. Maidenhead: Open University Press.
- Braguglia, K. H., & Jackson, K. A. (2012). Teaching research methodology using a project-based three course sequence critical reflections on practice. *American Journal of Business Education (AJBE)*, 5(3), 347-352.
- Brady Jr, (1969). A comparative analysis of selected program planning procedures for adult educational activities as perceived by adult educators and urban planners in Florida. the Florida state university.
- Buckley, F. et al (2009). *Doctoral Competencies and Graduate Research Education: Focus and Fit with the Knowledge Economy? Innovation and Knowledge (LInK) Research Centre*. <http://www.link.dcu.ie/publications/workingpaperseries/>.
- Brown, M., Smith, B., & Thies, C. (2020). A Meta-Analysis of Extant Literature on Teaching Research Methods: Preliminary Analysis Findings. DOI: 10.33774/apsa-2020-4cstc.
- Cryer, P. (1997). Transferable Skills, Marketability and Lifelong Learning: The particular case of postgraduate research students. *Studies in Higher Education*, 23 (2): 207-216.
- Comprehensive scientific map of the country (2009). Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution. (in Persian)
- Document on the strategic transformation of science and technology (2010). Ministry of Science, Research and Technology. (in Persian)
- Daniel, B. K. (2018). Contestable professional academic identity of those who teach research methodology. *International Journal of Research & Method in Education*, 41(5), 548-561.
- Daniel, B., Kumar, V., & Omar, N. (2018). Postgraduate conception of research methodology: implications for learning and teaching. *International Journal of Research & Method in Education*, 41(2), 220-236.
- Earley, M. A. (2014). A synthesis of the literature on research methods education. *Teaching in Higher Education*, 19(3), 242-253.
- Farhadi, A and Nik P., F. (2006). Problems and obstacles of research in Iran. *Regional conference to examine research problems and provide appropriate and practical solutions to improve it*. (in Persian)
- Sotodeh Asl N, Ghorbani R, Rashidy-Pour A L. (2014). Viewpoints of faculty members of Semnan University of Medical Sciences about research barriers. *Koomesh*; 16 (1):1-7.
- Sereshti M., Kazemian A., Daris F. (2010). Research barriers from the viewpoint of faculty members and employees of Shahrekord University of Medical Sciences. *Educ Strategy Med Sci*; 3 (2):51-57. (in Persian)
- Islamic University document (2014). Supreme Council for Cultural Revolution, tehran
- The 20-year vision document of the Islamic Republic of Iran (2012), Secretariat of the Council for Identifying the Correctness of the System. (in Persian)
- Shariatmadari, A (2012). Society and Education, Tehran: Amirkabir Publications. (in Persian)
- Fathi Vajargah, K, Khosravi Babadi, and Hajtmand, F (2013). Evaluation of the internal quality of the medical ethics doctorate curriculum, *Journal of Medical Ethics*, 7(27).498 - 510 (in Persian)
- farokhi, N. (2011). Evaluation Theses Graduate Faculty of Psychology and Educational Sciences *Quarterly of Educational Measurement*, 1(3), 1-23. (in Persian)

- Kayidi, A, Nasrasafhani, A, Sharifian, F, & Mousavipour, S. (2022). Analyzing the elements of the research method curriculum in the top universities of the world: a case study of the field of psychology. *Curriculum Research*, 11(2), 43-66. (in Persian)
- Kaeedi, A., Nasr Esfahani, A. R., Sharifian, F., & Moosavipour, S. (2021). Research Methods Curriculum in Graduate Program: An Investigation of the World's Top Universities Approaches to Design, Implementation and Evaluation. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 10(32), 37-76. (in Persian)
- Kaeedi, A., nasr, A., Sharifian, F., & Moosavipour, S. (2023). Exploring main challenges of teaching research methodology in education and psychology. *Journal of higher education curriculum studies*, 14(27), 7-41. (in Persian)
- Kiaie Taleghani N, Zeinabadi H R, Arasteh H R, Abbassian H. (2019) Reflection on the Effective Causes of Research Malfunctions in Iranian Universities and Higher Education Institutions.. *ihej* 2019; 11 (1) :39-66. (in Persian)
- Latafadi, H; Nowrozi, V and Hosseini, N (2006). Review of teaching research methodology in psychology and educational sciences, *Educational Innovations Quarterly*, 6(21). 15 – 36. (in Persian)
- Mirzabigi, A. (2018). Curriculum planning and lesson plans in formal education and training of human resources, Tehran: Citron Publications. (in Persian)
- Maroufi, Y, Kiamanesh, A, Mehromhamadi, M and Ali Askari, M. (2006). Evaluating the quality of teaching in higher education: examining some perspectives. *Curriculum Studies*, 2(5), 81-112. (in Persian)
- Yemeni Dozi Sorkhabi, Mohammad (2011). Quality in Higher Education, Semit Publications.
- Naji, S. (2006). Reviewing the Teaching of Methodology in Iran's Educational System. *Methodology of Social Sciences and Humanities*, 12(47), 136-155. (in Persian)
- Narenjithani, F., & Mirkamali, S. M. (2020). A qualitative research on identifying barriers to knowledge creation at university. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 24(4), 71-97. (in Persian)
- Gurung, R. A., & Stoa, R. (2020). A National Survey of Teaching and Learning Research Methods: Important Concepts and Faculty and Student Perspectives. *Teaching of Psychology*, 0098628320901374.
- Murtonen, M. (2015). University students' understanding of the concepts empirical, theoretical, qualitative and quantitative research. *Teaching in Higher Education*, 20(7), 684-698.
- Patton, M. Q. , Qualitative Research and Evaluation Methods, CA: Sage, Thousand Oaks, 2002., Qualitative Evaluation and Research Methods, second ed, CA: Sage, Newbury Park, 1990.
- Pierre Gouëdard, Beatriz Pont. (۲۰۲۰). Curriculum Reform: A Literature Review to Support Effective Implementation. Education and Skills, OECD. Retrieved from [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=EDU/WKP\(۲۰۲۰\)۲۷&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=EDU/WKP(۲۰۲۰)۲۷&docLanguage=En).
- Ross, K., & Call-Cummings, M. (2020). Reflections on failure: teaching research methodology. *International Journal of Research & Method in Education*, 1-14.
- Scholtz, D. (۲۰۱۳, January). Curriculum revision: Challenges in responding to change. doi:<https://www.researchgate.net/publication/۲۹۷۳۷۰۷۸۴+A۴>.
- Sizemore, O. J., & Lewandowski Jr, G. W. (2009). Learning might not equal liking: Research methods course changes knowledge but not attitudes. *Teaching of Psychology*, 36(2), 90-95.
- Unrau, Y. A., Beck, A. R. (2004). Increasing research self- efficacy among students in professional academic programs. *Innovative higher education*, 28(3), 187-204.
- Weert, E.D. (2008). The Netherlands. In: *Doctoral Studies and Qualifications in Europe and the United States: Status and Prospects*, edited by Sadlak, Jan, UNESCO: Studies on Higher Education.